

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder, mentalvårdslagen och 1 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att bestämmelserna i lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder och mentalvårdslagen ändras så att psykiatrisk sjukhusvård oberoende av den åtalades vilja som har bestämts för en person som inte har dömts till straff i ett brottmål på grund av otillräknelighet (vårdpåföljd) kan överföras från den stat som har bestämt påföljden så att vården ges i den stat där personen är medborgare eller har sitt hemvist.

Det föreslås att till den gällande lagstiftningen fogas bestämmelser som gör det möjligt att verkställa en vårdpåföljd som har dömts ut i en främmande stat i Finland. I

propositionen föreslås också en komplettering av lagstiftningen så att Finland kan begära verkställighet i en främmande stat av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland.

I propositionen föreslås det dessutom att lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna ändras i överensstämmelse med den konvention som de nordiska länderna ingick i december 2005, så att en person också kan utlämnas för verkställighet av en vårdpåföljd som grundar sig på brott.

De föreslagna lagarna bör träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	4
2.1 Lagstiftning och praxis.....	4
Finlands nationella lagstiftning	4
Internationella förpliktelser	5
2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.....	7
Utländsk lagstiftning om vårdpåföljder	7
Sverige.....	7
Danmark	8
Norge	8
Island	8
Storbritannien	8
Tyskland	8
Österrike	9
Nederländerna	9
Frankrike	9
Belgien	9
Luxemburg	10
Portugal	10
Spanien	10
Grekland	10
Utländsk lagstiftning om det internationella samarbetet i samband med vårdpåföljder	10
2.3 Bedömning av nuläget	11
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	12
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	16
4.1 Ekonomiska konsekvenser	17
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	17
4.3 Samhälleliga konsekvenser	17
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	18
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	18
DETALJMOTIVERING	19
1 LAGFÖRSLAG	19
1.1 Lag om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder....	19
1.2 Mentalvårdslag.....	23
1.3 Lag om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna.....	27
2 IKRAFTTRÄDANDE	27
3 LAGSTIFTNINGSORDNING	27
LAGFÖRSLAG	29
1. Lag om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder	29
2. Lag om ändring av mentalvårdslagen.....	31

3. Lag om ändring av 1 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna	33
BILAGA	34
PARALLELLTEXT	34
1. Lag om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder	34
2. Lag om ändring av mentalvårdslagen.....	38
3. Lag om ändring av 1 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna	42

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Det föreslås i propositionen att den gällande lagstiftningen kompletteras med bestämmelser som möjliggör internationellt samarbete så att psykiatrisk sjukhusvård oberoende av den åtalades vilja som har bestämts för en person som inte har dömts till straff och som har konstaterats vara otillräknelig, nedan *vårdpåföljd*, får ges i den stat där personen i fråga är medborgare eller har sitt hemvist. Det föreslås att bestämmelserna fogas till lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder (21/1987), nedan *verkställighetslagen*, och till mentalvårdslagen (1116/1990). I propositionen föreslås det dessutom att lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007), nedan *den nordiska utlämningslagen*, ändras i överensstämmelse med förpliktelsena i den konvention om överlämnande mellan de nordiska länderna på grund av brott som ingicks i december 2005, nedan *konventionen om en nordisk arresteringsorder*, så att en person också kan utlämnas för verkställighet av en vårdpåföljd som grundar sig på brott.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Finlands nationella lagstiftning

Enligt den gällande lagstiftningen i Finland är det inte möjligt att verkställa en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat i Finland eller att anförtro en främmande stat verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland. Den finska lagstiftningen om vårdpåföljder skiljer sig från lagstiftningen i många andra europeiska stater. För det första är tröskeln för att bestämma om psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja hög i Finland i en internationell jämfö-

relse. För att det ska kunna bestämmas om psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja i fråga om en myndig person förutsätts det enligt 8 § i mentalvårdslagen att personen i fråga konstateras vara mentalsjuk. I många andra europeiska stater är det däremot möjligt att bestämma om sjukhusvård oberoende av patientens vilja också utifrån någon annan allvarlig psykisk störning än en mentalsjukdom, om personen i fråga konstateras vara otillräknelig. I Finland är detta möjligt endast när det gäller omyndiga personer, under de förutsättningar som anges i 8 § 2 mom. i mentalvårdslagen. Vid social- och hälsovårdsministeriet bereds ny lagstiftning för att samordna strafflagen och mentalvårdslagen bl.a. så att man lindrar förutsättningarna för att bestämma om vård oberoende av patientens vilja i fråga om personer som inte har dömts till straff på grund av otillräknelighet. De förslag som gäller dessa s.k. rättspsykiatriska patienter behandlas i social- och hälsovårdsministeriets arbetsgruppspromemoria 2005:20, som gäller en samordning av straff- och mentalvårdslagen.

För det andra skiljer sig systemet i Finland från systemet i många andra europeiska stater i fråga om förfarandet. I fall som grundar sig på brott är det enligt 17 § 1 mom. i mentalvårdslagen Rättsskyddscentralen för hälsovården och inte som i de flesta andra europeiska stater den domstol som har avgjort brottmålet som bestämmer om en vårdpåföljd. Enligt 17 § 2 mom. i mentalvårdslagen får den som ett vårdbeslut av Rättsskyddscentralen för hälsovården gäller hållas kvar för vård oberoende av sin vilja i högst sex månader med stöd av beslutet. Om den läkare vid sjukhuset som ansvarar för personens vård anser att det efter detta fortfarande finns förutsättningar för beslut om vård oberoende av patientens vilja, ska ett beslut om fortsatt vård underställas förvaltningsdomstolen.

Bestämmelserna om internationellt samarbete vid verkställighet av straffrättsliga på-

följder finns i verkställighetslagen. Enligt lagen ska en frihetsberövande påföljd som har bestämts i en främmande stat verkställas som fängelsestraff i Finland (lagens 7 och 9 §). När det är fråga om överföring från Finland får enligt verkställighetslagen endast verkställigheten av fängelsestraff och förverkandepåföljder som har dömts ut av en finsk domstol anföras en främmande stat. I lagen möjliggörs således inte internationellt samarbete vid verkställighet av vårdpåföljder. Bestämmelser om verkställighet av domar i brottmål mellan de nordiska länderna ingår i lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål (326/1963), nedan *den nordiska verkställighetslagen*. Inte heller i den nordiska verkställighetslagen finns det några bestämmelser om verkställighet av vårdpåföljder.

Internationella förpliktelser

De internationella förpliktelserna som gäller överföring av verkställigheten av fängelsestraff och andra frihetsberövande påföljder ingår huvudsakligen i 1983 års Europarådskonvention om överförande av dömda personer (FördrS 13/1987), nedan *1983 års konvention*, och i 1997 års tilläggsprotokoll till den (FördrS 42/2001). Konventionen trädde i kraft för Finlands del den 1 maj 1987 och tilläggsprotokollet den 1 augusti 2001. Konventionen och tilläggsprotokollet innehåller bestämmelser om överföring av verkställigheten av fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd som grundar sig på brott från den stat som har bestämt påföljden till den stat vars medborgare den dömda är. När Finland tillträdde konventionen gav man en förklaring om att Finland med medborgare avser verkställighetsstatens medborgare och sådana utläningar som har hemvist i verkställighetsstaten. Vid tillämpningen av konventionen har begreppet annan frihetsberövande åtgärd tolkats så att den innefattar en vårdpåföljd som har ådömts en person som har begått ett brott men som inte har dömts till fängelsestraff på grund av otillräknelighet. En förutsättning är att påföljden har bestämts av domstol.

Det samarbete som avses i konventionen och i tilläggsprotokollet är fakultativt så att det krävs samtycke av både domsstaten och verkställighetsstaten och, med vissa undantag, också av den dömda för att verkställigheten av en påföljd ska kunna överföras. Vid tillämpningen av konventionen i Finland har utgångspunkten varit att Finland inte kan föreslå verkställighet av en vårdpåföljd för de övriga konventionsstaterna, på grund av de begränsningar i verkställighetslagen som nämns ovan. När det gäller framställningar om verkställighet som översänds till Finland förutsätter 1 § i verkställighetslagen å andra sidan inte ovillkorligen att den påföljd som nämns i lagen tolkas så att den endast avser fängelsestraff. Det följer dock av de andra bestämmelserna i lagen att en frihetsberövande påföljd som har bestämts av en domstol i en främmande stat endast kan verkställas som fängelsestraff i Finland. Lagstiftningen möjliggör med andra ord inte att en påföljd verkställs som psykiatrisk sjukhusvård. Av denna anledning har Finland inte ansett sig kunna svara för verkställigheten av vårdpåföljder som har bestämts i en främmande stat, med undantag av det enskilda fall nedan som hänför sig till utlämning för brott.

Österrike, Finland och Sverige lade 2005 fram ett initiativ till rådets rambeslut som gällde utsträckande av principen om ömsesidigt erkännande till fängelsestraff och frihetsberövande åtgärder, nedan *rambeslutet om överförande av dömda personer*. Samförstånd nåddes om rambeslutets innehåll i rådet (rättsliga och inrikes frågor) i februari 2007. Meningen är att rambeslutet ska ersätta systemet enligt 1983 års konvention i förhållandena mellan Europeiska unionens medlemsstater. Till rambeslutets tillämpningsområde hör också frihetsberövande vårdpåföljder som har bestämts av domstol. I princip är bestämmelserna i rambeslutet förpliktande så att en medlemsstat är skyldig att verkställa frihetsberövande påföljder som har bestämts av en domstol i en annan medlemsstat. I rambeslutet ingår dock en bestämmelse om att verkställighet av en vårdpåföljd får vägras, om det inte skulle vara möjligt att verkställa påföljden enligt hälsovårds- eller rättssystemet i den verkställande staten. Rambeslutet kommer sannolikt att godkännas slut-

ligt 2008. Medlemsstaterna ska genomföra bestämmelserna i rambeslutet inom tre år från det att beslutet har trätt i kraft.

Finland har tillträtt den europeiska konventionen om utlämning för brott (FördrS 32/1971). I konventionen bestäms om utlämning av personer som är misstänkta eller åtalade för brott för ställande till ansvar för brottet och om utlämning av personer som har dömts till fängelsestraff eller en frihetsberövande skyddsåtgärd för verkställighet av straffet eller skyddsåtgärden. Konventionen förpliktar inte till utlämning av egna medborgare. Mellan Finland och de övriga avtalslutande parterna har det inte förekommit fall där det skulle ha varit fråga om utlämning för verkställighet av en vårdpåföljd. Det har varit oklart om en vårdpåföljd kan betraktas som en frihetsberövande skyddsåtgärd, eftersom begreppet skyddsåtgärd inte klarläggs i förklaringspromemorian till konventionen. Å andra sidan används i konventionen ett annat uttryck än i 1983 års konvention, där det talas om frihetsberövande åtgärd, som är ett vidare begrepp än skyddsåtgärd och som även har ansetts innefatta vårdpåföljder. Högsta domstolen har i det avgörande om utlämning som behandlas nedan tolkat begreppet frihetsberövande skyddsåtgärd så att det också innefattar en vårdpåföljd som grundar sig på brott.

Samarbetet mellan Europeiska unionens medlemsstater vid utlämning för brott grundar sig på rådets rambeslut om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna (2002/584/RIF), nedan *rambeslutet om en europeisk arresteringsorder*. I princip förpliktar rambeslutet också till överlämnande av egna medborgare, men överlämnandet av egna medborgare för lagföring får underkastas villkoret att en person återsänds till sin hemstat för att avtjäna ett eventuellt fängelsestraff eller en eventuell frihetsberövande åtgärd. En medlemsstat får också vägra överlämna sina egna medborgare för verkställighet av straff eller en frihetsberövande åtgärd. I det fallet är den medlemsstat som vägrar överlämnande skyldig att verkställa ett fängelsestraff eller en frihetsberövande åtgärd som har bestämts i den anmodande medlemsstaten i enlighet med sin nationella lagstiftning.

Finland har genomfört skyldigheterna i rambeslutet genom lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003), nedan *EU-utlämningslagen*. Enligt lagen ska som villkor för utlämning av en finsk medborgare för lagföring ställas att den utlämnade återsänds till Finland för att avtjäna ett frihetsstraff. Finland utlämnar inte heller sina egna medborgare mot deras vilja för verkställighet av fängelsestraff eller en frihetsberövande skyddsåtgärd. Högsta domstolen har behandlat ett fall som gällde tolkningen av hur den europeiska arresteringsordern ska tillämpas på vårdpåföljder (HD 2005:139). I fallet hade Stockholms tingsrätt dömt en finsk medborgare för misshandel till rättspsykiatrisk vård, vars nödvändighet skulle omprövas var sjätte månad. Sverige begärde att personen skulle utlämnas för verkställighet av vårdpåföljden. Högsta domstolen ansåg att det fanns en ovillkorlig grund för att vägra utlämning, eftersom den person som begärdes bli utlämnad önskade avtjäna påföljden i Finland. Högsta domstolen bestämde att påföljden skulle verkställas i Finland och omvandlas till en påföljd enligt finsk lag så som föreskrivs särskilt om detta. Eftersom verkställighetslagen inte möjliggör att en frihetsberövande påföljd som har bestämts i en främmande stat omvandlas till något annat än fängelsestraff, innebar högsta domstolens avgörande att den vårdpåföljd som hade bestämts i Sverige skulle verkställas som fängelsestraff i Finland. En finsk medborgare som i Sverige hade dömts till psykiatrisk vård kunde sålunda inte få motsvarande psykiatrisk sjukhusvård i Finland på grund av att det inte finns några bestämmelser om internationell verkställighet av vårdpåföljder.

Konventionen om en nordisk arresteringsorder motsvarar huvudsakligen rambeslutet om en europeisk arresteringsorder. Konventionen innehåller bl.a. bestämmelser om överlämnande för verkställighet av ett fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd. Konventionens räckvidd innefattar brottsrelaterade vårdpåföljder. Enligt konventionen om en nordisk arresteringsorder får den verkställande myndigheten vägra att verkställa en nordisk arresteringsorder, om arresteringsordern har utfärdats för verkstäl-

lighet av ett fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd och den eftersökta personen uppehåller sig i, är medborgare i eller är bosatt i den verkställande staten och denna stat åtar sig att själv verkställa påföljden enligt sin lagstiftning.

Konventionen om en nordisk arresteringsorder har satts i kraft i Finland genom den nordiska utlämningslagen, som trädde i kraft vid ingången av 2008. Lagen innehåller materiella och processuella bestämmelser om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna. Enligt motiveringen till lagens 1 §, som gäller lagens tillämpningsområde, ska t.ex. påföljden överlämnande till rättspsykiatrisk vård som har dömts ut i Sverige uppfattas som ett frihetsstraff. Finland är således skyldig att antingen utlämna en person som har dömts till en sådan vårdpåföljd som avses i konventionen till den verkställande staten eller att själv verkställa påföljden.

2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

I detta avsnitt behandlas den nationella lagstiftningen i andra länder när det gäller förutsättningarna för och förfarandet vid bestämmande av vårdpåföljder. Den internationella jämförelsen har delvis också fogats till social- och hälsovårdsministeriets arbetsgruppspromemoria om samordning av strafflagen och mentalvårdslagen. Dessutom behandlas de lösningar som de stater som har tillträtt 1983 års konvention har valt när det gäller verkställandet av vårdpåföljder.

Utländsk lagstiftning om vårdpåföljder

Sverige

I den svenska brottsbalken finns inte någon definition av otillräknelighet, men enligt 30 kap. 6 § (1991:1138) i brottsbalken får den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte dömas till fängelse. Personen i fråga får dock dömas till någon annan påföljd. Om rätten finner att inte heller någon annan påföljd bör ådömas,

ska den tilltalade vara fri från påföljd. Det har föreslagits att bestämmelsen i brottsbalken ska ändras (Ds 2007:5). Enligt förslaget ska det inte längre vara huvudregel att en lagöverträdare som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte får dömas till fängelse. Andra påföljder än fängelsestraff ska dock väljas i första hand. Fängelse kunde komma i fråga i en situation där det finns synnerliga skäl för att döma ut detta straff. Ett fängelsestraff kunde dömas ut t.ex. när en person har begått ett synnerligen allvarligt brott och behovet av psykiatrisk vård samtidigt är litet. Bedömningen av dessa situationer har knutits till brottets straffvärde. En lagöverträdare som har begått ett brott under inflytande av en allvarlig psykisk störning får inte dömas till fängelse, om straffvärdet understiger fyra års fängelse. Vid bedömningen ska vägas in hur framträdande sambandet mellan gärningen och den psykiska störningen är och huruvida det är fråga om återfall i brott. En lagöverträdare som saknat förmåga att inse den brottsliga gärningens innebörd och som klart är i behov av psykiatrisk vård ska dömas till vård också efter den föreslagna ändringen. En regeringsproposition med förslag till dessa ändringar har överlämnats till riksdagen i mars 2008, och meningen är att de ska träda i kraft den 1 juli 2008.

I 31 kap. 3 § i den svenska brottsbalken sägs att rätten får överlämna en lagöverträdare som lider av en allvarlig psykisk störning till rättspsykiatrisk vård, om det är nödvändigt med hänsyn till lagöverträdarens psykiska tillstånd och personliga förhållanden. Vårdpåföljden är knuten till brottets allvarlighet, och den förutsätter att bötesstraff inte kan följa på brottet. I brottsbalken definieras inte otillräknelighet eller nedsatt tillräknelighet, utan bestämmelserna om straffmätning ger domstolen möjlighet att lindra straffet, om en persons förmåga att kontrollera sitt handlande är nedsatt av psykiska eller andra motsvarande orsaker. Också lagen om rättspsykiatrisk vård (1991:1129), som trädde i kraft 1992, gäller vården av psykiskt sjuka lagöverträdare. Enligt lagen beslutar domstolen om en tilltalad ska dömas till psykiatrisk vård. Av de rättspsykiatriska patienterna i Sverige är knappt 40 % psykiskt sjuka, me-

dan de övriga lider av personlighetsstörningar, drogproblem och andra motsvarande störningar.

Danmark

Den danska lagstiftningen om kriminalpatienter ingår i strafflagen från 1930. Enligt strafflagens 16 § får inte en person straffas som vid gärningstidpunkten var otillräknelig på grund av sinnessjukdom eller ett tillstånd som kan jämföras med sådan sjukdom eller en allvarlig utvecklingsstörning. I dessa fall bestäms det ofta om vård av personen utifrån strafflagens 68 §. Domstolen bestämmer om sjukhusvård och vårdens upphörande.

Norge

I Norge infördes 2002 en ny kriminallagstiftning om psykiskt störda lagöverträdare. En person som vid gärningstidpunkten var psykotisk, medvetlös eller led av en kraftig utvecklingsstörning kan inte anses ha varit tillräknelig. Om det är fråga om en viss typ av våldsbrott och det finns en klar risk för återfall, kan den åtalade dock dömas till psykiatrisk vård eller vård av utvecklingshämmande. Enligt strafflagens 39 § kan en psykiskt sjuk person som är psykotisk och som i rätten har konstaterats vara otillräknelig dömas till psykiatrisk vård. Domen anses inte som ett straff utan som ett domstolsförordnande om att hälsovårdsmyndigheterna ska ge personen behörig hälsovård. Domstolen ska stadfästa förordnandet vart tredje år.

Island

På Island kan en lagöverträdare som anses ha varit psykotisk när gärningen begicks inte dömas till fängelse. På Island beslutar domstolen om det ska bestämmas om psykiatrisk vård. Det har blivit praxis att ett nytt läkarutlåtande begärs om en persons hälsotillstånd när ansökan om tillstånd att upphöra med vården lämnas in till domstolen. När domstolen beslutar om att vården ska upphöra, kan den som villkor för detta ställa t.ex. en skyldighet att använda nödvändig medicinering inom öppenvården.

Storbritannien

I Storbritannien ingår lagstiftningen om kriminalpatienter huvudsakligen i mentalvårdslagen. Den som åtalats för brott kan anses vara otillräknelig på basis av sinnessjukdom. Enligt 37 § i mentalvårdslagen har domstolen rätt att bestämma om sjukhusvård för en dömd som är psykiskt störd. Det bör då vara fråga om ett brott som normalt leder till fängelsestraff, och beslutet om vård ersätter således ett fängelse- eller något annat motsvarande straff. Huvuddiagnosen bör vara sinnessjukdom, svår utvecklingsstörning eller en psykopatisk personlighetsstörning. Genom beslutet om vård överförs personen från straffsystemet till sjukvårdssystemet, och samtidigt får hälsovårdsmyndigheterna beslutanderätt i fallet. En person kan hållas kvar för vård i sex månader, om inte den psykiater som ansvarar för vården fattar beslut om att vården ska fortsätta.

Tyskland

I den tyska strafflagen föreskrivs det att endast den som har varit tillräknelig när han eller hon begick ett brott kan dömas till straff för brottet. Med att en person har varit tillräknelig avses att personen när brottet begicks förstod att gärningen var rättsstridig och fritt kunde besluta om brottet skulle begås eller inte. Om personen när brottet begicks inte förstod att hans eller hennes handlande var rättsstridigt eller inte var fullt tillräknelig på grund av psykos eller någon annan motsvarande allvarlig psykisk störning, en allvarlig medvetanderubbning, förstånds-handikapp eller någon annan allvarlig avvikelser i fråga om den psykiska hälsan, är personen otillräknelig. I Tyskland döms personer som inte förstår att de har begått en rättsstridig gärning till en vårdpåföljd på obestämd tid, om de är farliga. Å andra sidan döms personer som förstår att de har begått en rättsstridig gärning till ett tidsbegränsat straff. Det tyska systemet möjliggör hälsovård som utgår från en persons behov i stället för straff, och samtidigt är strävan att skydda samhället mot eventuella nya brott. Om vissa villkor är uppfyllda, kan rätten bestämma om vård för en lagöverträdare enligt strafflagens

64 §. Personen kan också dömas till ”kompletterande fängelse” efter att vården har upphört. Den tyska förbundsstatens lagar reglerar förberedelsen och slutförandet av vårdåtgärderna, men hur dessa bestämmelser genomförs bestäms av delstaternas lagar. I en del av delstaterna har vårdhänvisningen och vården av kriminalpatienter knutits till de allmänna lagarna om psykiskt sjuka, medan andra delstater har en skild lagstiftning för kriminalpatienter och för vanliga patienter.

Österrike

I Österrike är ”önskan att skada” en förutsättning för tillräknelighet. Enligt strafflagens 11 § är en person otillräknelig om han eller hon vid gärningstidpunkten saknade förmåga att kontrollera sitt handlande på grund av organisk psykos, en allvarlig utvecklingsstörning eller något annat motsvarande psykiskt sjukdomstillstånd. En åtalad som konstateras vara otillräknelig kan inte bestraffas, utan domstolen beslutar om vård oberoende av den åtalades vilja. Justitieministeriet beslutar om hur och var personen i fråga ska placeras i vård. En regional brottmålsdomstol undersöker en gång om året sinnessillståndet hos alla de personer som har hänvisats till vård i stället för fängelse på grund av psykiska problem.

Nederländerna

I Nederländerna är strävan att psykiskt sjuka lagöverträdare ska få vård utifrån strafflagens 37 §. I Nederländerna tillämpas fem olika grader av tillräknelighet: tillräknelighet, tre grader av nedsatt tillräknelighet och otillräknelighet. När någon som är åtalad för ett allvarligt brott vid gärningstidpunkten antas ha lidit av sinnessjukdom eller t.ex. av något ”patologiskt sinnessillstånd” som innebär att personen kanske inte är fullt tillräknelig, kan domstolen be om en bedömning av personens sinnessillstånd. Vid bedömningen fäster man uppmärksamhet förutom vid tillräkneligheten också vid sambandet mellan störningen i fråga och den gärning som har begåtts. Om en person är nedsatt tillräknelig eller otillräknelig och dessutom farlig, kan rätten bestämma att ett s.k. TBS-förordnande (placing at dis-

posal) ska ges för personens del. Vanligtvis får personen då först avtjäna en dom, och först när en viss del av domen har avtjänats placeras personen i TBS-vård. Domens längd beror på graden av tillräknelighet, och man försöker placera klart psykotiska personer i sjukhusvård så snart som möjligt också vid allvarliga våldsbrott.

Frankrike

Den gällande franska strafflagen innehåller begreppen full tillräknelighet och total avsaknad av tillräknelighet. Begreppen definieras i 122—1 §. Det finns ingen exakt definition av ”avsaknad av tillräknelighet”, och lagen innehåller inte heller exakta anvisningar för psykiatrer om hur en sinnesundersökning ska utföras och slutsatserna av den dras. I den franska lagstiftningen finns det inte särskilda bestämmelser om vården av psykiskt sjuka patienter, men i fråga om dem tillämpas bestämmelserna om placering av en person på anstalt mot personens vilja. I den gällande lagstiftningen finns en brist som syns i daglig praxis. Både kriminalpatienter och vanliga patienter får nämligen neka till vård, och det finns inga klara författningar som skulle bemyndiga läkare att ge vård ens på den slutna avdelning.

Belgien

I Belgien ingår bestämmelser om vård och placering på anstalt av psykiskt sjuka lagöverträdare i 1964 års lag om socialt skydd (the Social Protection Act). Lagen gäller psykiskt avvikande brottslingar, vanebrottslingar och vissa typer av sexualbrottslingar. I lagen regleras också villkoren för otillräknelighet. En person som är otillräknelig tas i skyddsförvar på anstalt. Skyddsförvar är inte ett straff utan snarare en åtgärd som syftar till att skydda samhället. Skyddsförvaret kan gälla på obestämd tid. Rätten beslutar om skyddsförvar utifrån ett omfattande psykiatriskt utlåtande om personens sinnessillstånd. Lagstiftningen har ändrats genom en lag som gavs i april 2007, särskilt till den del den gäller beslutsfattandet efter det att en person har tagits in på anstalt.

Luxemburg

I Luxemburg hör vård mot patientens vilja till mentalvårdslagens tillämpningsområde. År 2000 ändrades lagen så att den också gäller vårdhänvisning för psykiskt sjuka brottslingar. Sinnessjukdom definieras i lagens 71 §, och begreppen innefattar samtliga medicinska definitioner av sinnessjukdom, dock utan någon närmare uppräknig. Bestämmelserna motsvarar bestämmelserna i den franska strafflagen. Efter utskrivningen från anstalten ordnas villkorlig övervakning och öppenvård. En särskild kommission beslutar om hur länge denna fas ska pågå. Om personen inte följer villkoren eller på nytt betar sig farligt, tas han eller hon på nytt in för vård på anstalt.

Portugal

I Portugal ingår lagstiftningen om psykiskt sjuka lagöverträdare i strafflagen. I lagen föreskrivs om dels straff, dels skyddsåtgärder, så att straff tillämpas i de fall när gärningsmannen är tillräknelig och skyddsåtgärder när gärningsmannen är otillräknelig. När skyddsåtgärder tillämpas är stråvan att ge personen vård, så att det farliga beteendet inte ska fortsätta. I lagen används termen psykisk avvikelset, som inte definieras exakt men innefattar alla slag av sinnessjukdomar. Undersökningen av den åtalades sinnessjukdom görs av sakkunniga psykiatrer som utsetts av ett nationellt institut. Enligt lagen får domarna inte fatta beslut som står helt och hållet i strid med sakkunnigutlåtandet. En domare kan dock be om ett förtydligande eller ett nytt utlåtande. På detta sätt försöker man skapa en balans mellan det medicinska och det rättsliga beslutsfattandet.

Spanien

I Spanien reformerades strafflagstiftningen 1996, och samtidigt infördes för första gången bestämmelser om häktning på rättsmedicinska grunder. I allmänhet bestäms det att en åtalad som lider av sinnessjukdom ska tas in på straffanstalt, antingen på en allmän fängelseavdelning eller på en medicinsk avdelning, beroende på det skick som personen

är i. Sakkunnigutlåtandet binder inte domstolen, men domen ska grunda sig på fakta som har kunnat bevisas och återspegla de omständigheter som har kunnat inverka på en persons tillräknelighet vid gärningstidpunkten. Om psykisk störningen är allvarlig och eventuellt bestående, ställs fången under observation och läkarundersökningar görs. Efter vården övergår personen till att använda de offentliga hälsovårdstjänsterna.

Grekland

I Grekland finns det inte någon särskild mentalvårdslag, utan lagstiftningen om psykiskt sjuka lagöverträdare ingår i den allmänna strafflagstiftningen. Om rätten konstaterar att en person är otillräknelig och farlig, ska personen tas in för vård på ett allmänt sjukhus. Vårdbehovet ska kontrolleras med tre års mellanrum. En person som anses vara nedsatt tillräknelig och farlig placeras på ett rättspsykiatriskt sjukhus för vård eller i fängelse. Denna bestämmelse tillämpas inte på kvinnor, eftersom de rättspsykiatriska sjukhusen endast är avsedda för män. Sinnessjukdomen utförs av minst två psykiatrer, som väljs från den förteckning över sakkunniga som rätten gör upp för varje område. Det slutliga beslutet fattas av rättens domare, som inte är bundna av sakkunnigrapporten. Också beslutet om när vården ska avslutas eller avbrytas fattas av en rättslig myndighet.

Utländsk lagstiftning om det internationella samarbetet i samband med vårdpåföljder.

Det sägs ovan att frihetsberövande åtgärder som har bestämts av domstol och som hör till tillämpningsområdet för 1983 års konvention har tolkats så att de även innefattar vårdpåföljder som grundar sig på brott. Det samarbete som avses i konventionen är fakultativt. I de övriga nordiska länderna är det i dag möjligt att verkställa vårdpåföljder som grundar sig på brott och att enligt villkoren i de internationella samarbetsinstrumenten begära verkställighet av vårdpåföljder av andra stater. Allmänt taget kan de stater som har tillträtt 1983 års konvention och där vårdpåföljden bestäms av den domstol som har av-

gjort brottmålet på begäran av en annan konventionsstat verkställa en vårdpåföljd i de situationer som anges i konventionen. På motsvarande sätt kan de begära verkställighet av en vårdpåföljd av en främmande stat. Enligt uppgift är det internationella samarbetet vid verkställighet av vårdpåföljder dock obetydligt i praktiken. Ett särskilt problem har ansetts vara att systemen är så olika när det gäller de materiella förutsättningarna för att bestämma om vård och hur vården ges.

När det gäller förfarandet vid verkställigheten av vårdpåföljder kan enligt artikel 9 i 1983 års konvention två olika förfaranden tillämpas på en påföljd som har dömts ut i en främmande stat. Domstolen kan antingen bestämma att verkställigheten av påföljden ska fortsätta eller att påföljden ska omvandlas. För vårdpåföljdernas del är det å andra sidan tillåtet att inte iaktta någotdera av dessa förfaranden. I artikel 9 stycke 4 i konventionen sägs det att konventionsstaten i ett sådant fall i en förklaring till Europarådets generalsekretär ska ange vilka förfaranden den kommer att tillämpa vid verkställigheten av vårdpåföljder. Irland, Island, Israel, Malta och Norge har avgett en förklaring som grundar sig på denna konventionsbestämmelse. Irland och Island säger i sina förklaringar att de är beredda att tillämpa konventionen på personer som med stöd av ett domstolsbeslut ska genomgå vård oberoende av sin vilja. I Maltas förklaring ingår en hänvisning till mentalvårdslagstiftningen när det gäller det tillämpliga förfarandet. Island och Norge har i sina förklaringar förbehållit sig en möjlighet att placera psykiskt sjuka personer i tvångsinrättning eller på sjukhus.

2.3 Bedömning av nuläget

Nuläget är problematiskt med tanke på det internationella samarbetet. Även om ett beslut av förvaltningsdomstolen om att psykiatrisk sjukhusvård som oberoende av patientens vilja har bestämts för en otillräknelig person ska fortsätta skulle tolkas som en påföljd som har bestämts av domstol enligt 1983 års konvention, så utesluter begränsningen till fängelsestraff i verkställighetslagen ett sådant samarbete.

En följd av att det inte finns finsk lagstiftning om internationell verkställighet av vårdpåföljder är att en finsk medborgare eller en utlänning som är stadigvarande bosatt i Finland inte har möjlighet att få vård i den stat där han eller hon är medborgare eller bor i en sådan situation när det har bestämts om vård i en främmande stat. Särskilt problematiska är de situationer i samband med den europeiska arresteringsordern när en arresteringsorder grundar sig på en vårdpåföljd som har bestämts oberoende en persons vilja och påföljden inte kan verkställas i den verkställande staten. I det fall som behandlas ovan ledde högsta domstolens avgörande till att en vårdpåföljd som hade bestämts i Sverige måste verkställas som ett fängelsestraff i Finland enligt finsk lag. Det kan inte betraktas som en lyckad lösning att placera en person som det har bestämts om psykiatrisk sjukhusvård för i fängelse, varken med tanke på personens rehabilitering eller hans eller hennes anpassning till samhället.

Nuläget är inte heller tillfredsställande med tanke på de situationer när det med hänsyn till vård- och rehabiliteringsbehovet vore motiverat att överföra verkställigheten av en vårdpåföljd som i Finland har bestämts för en person som är medborgare i en främmande stat till den stat där personen i fråga är medborgare eller bor. Det saknas nationella bestämmelser även om denna typ av samarbete.

Å andra sidan har behovet av samarbete mellan stater vid verkställigheten av vårdpåföljder varit obetydligt. Oftast har dessa situationer gällt de nordiska länderna. Trots att antalet fall är litet behövs det ny lagstiftning för att rätta till de missförhållanden som nämns ovan. Med tanke på anpassningen till samhället och vård- och rehabiliteringsbehovet när det gäller personer som har begått brott och som det har bestämts om vård oberoende av personens vilja för bör det vara möjligt att överföra en vårdpåföljd för verkställighet till den stat där personen i fråga är medborgare eller bor. Det faktum att antalet framställningar om överföring hittills har varit litet ger inte heller nödvändigtvis en rättvisande bild av behovet av dessa bestämmelser. Orsaken till att Finland får så få framställningar om överföring från Sverige kan

vara att myndigheterna där vet att Finland i dag inte kan verkställa vårdpåföljder.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att den gällande lagstiftningen kompletteras med bestämmelser som för det första möjliggör verkställighet i Finland av en vårdpåföljd som i en främmande stat har bestämts för en person som inte har dömts till straff. Dessutom föreslås det att till lagen fogas bestämmelser om att också Finland får begära verkställighet av en vårdpåföljd av en främmande stat. Genom att det blir möjligt att överföra verkställigheten av en vårdpåföljd till den stat där den som det har bestämts om vård för har sitt hemvist främjas personens psykiska och sociala rehabilitering och hans eller hennes anpassning till samhället. Målet är att den nationella lagstiftningen ska motsvara de behov som framkommit inom det internationella samarbetet.

Genom den föreslagna lagstiftningen möjliggörs internationellt samarbete vid verkställighet av vårdpåföljder mellan Finland och dels de övriga nordiska länderna, dels de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och stater utanför Europeiska unionen. Det föreslås dock inte några ändringar i den nordiska verkställighetslagen i detta sammanhang, eftersom de nordiska länderna tills vidare inte har fattat något beslut om att ändra lagen. Det finns å andra sidan inte något hinder för att de bestämmelser som förelås i verkställighetslagen tillämpas även i förhållande till de övriga nordiska länderna.

Den nya lagstiftningen kan också tillämpas i ett sådant fall när det begärs att en finsk medborgare eller en person som är stadigvarande bosatt i Finland ska utlämnas för verkställighet av en vårdpåföljd, eller när en sådan person har utlämnats för lagföring och senare konstateras vara otillräknelig och döms till en vårdpåföljd. Personen i fråga har då möjlighet att komma till Finland för att få vård. Finland kan dock inte av utomnordiska stater begära att en person utlämnas till Finland för verkställighet av en vårdpåföljd. Behovet av lagstiftning om denna typ av samarbete är uppenbart litet. Däremot finns det inte

något hinder för att man i stället för utlämning direkt begär verkställighet av vårdpåföljden i den främmande staten i fråga, enligt de bestämmelser som föreslås nu. På grund av den ändring som föreslås i 1 § i den nordiska utlämningslagen är det inte heller utslutet att Finland begär att en person utlämnas till Finland från ett annat nordiskt land för verkställighet av en vårdpåföljd. Enligt vad som sagts ovan innefattar räckvidden för konventionen om en nordisk arresteringsorder också brottsrelaterade vårdpåföljder.

Allt som allt är syftet med förslagen att lagstiftningen ska motsvara de behov som framkommit inom det nuvarande internationella samarbetet. I detta sammanhang är meningen inte att föreslå de lagändringar som rambeslutet om överförande av dömda personer förutsätter i lagstiftningen, utan de ändringarna görs först efter det att rambeslutet har godkänts slutligt. Det vore inte ändamålsenligt att nu endast beakta de bestämmelser i rambeslutet som gäller vårdpåföljder och göra de övriga ändringar i lagstiftningen som följer av rambeslutet senare. De bestämmelser som föreslås nu har dock utformats så att de grundläggande lösningarna inte behöver ändras senare när rambeslutet genomförs.

Det föreslås att verkställighetslagen ändras så att den möjliggör verkställighet av vårdpåföljder i samma omfattning som vad som i de gällande internationella överenskommelserna bestäms om samarbete vid verkställighet av dessa påföljder. Av det som sägs ovan framgår att det i 1983 års konvention förutsätts att en frihetsberövande påföljd har bestämts av domstol. Detta betyder att ett domstolsbeslut måste fås om vård som har bestämts i Finland för att en framställning om verkställighet ska kunna göras hos en främmande stat. Förfarandet med att föra ärendet till domstol avviker från det nationella systemet i Finland, men i 1983 års konvention förutsätts det att påföljden har bestämts av domstol. Enligt konventionen är det å andra sidan inte något absolut krav att den domstol som har avgjort brottmålet beslutar om vårdpåföljden. Det krävs endast att det handlar om en frihetsberövande åtgärd som har bestämts med anledning av brott. Det finns således inte något hinder för att en vårdpåföljd som föreslås

bli överförd fastställs av förvaltningsdomstolen, som också nationellt fastställer ett beslut om att vård som oberoende av personens vilja har bestämts för en otillräknelig person ska fortsätta. Ett tänkbart alternativ kunde vara att vårdpåföljden ska underställas tingsrätten. Påföljden kunde fastställas av den domstol som har avgjort brottmålet, eller så kunde förfarandet koncentreras t.ex. till Helsingfors tingsrätt, som är en av de behöriga domstolarna också i de ärenden som hänför sig till den europeiska arresteringsordern. Man bör dock även beakta att vårdbesluten i Finland fattas på medicinska grunder och skilt från straffprocessen, också i brottsrelaterade fall. En modell där ett vårdbeslut ska underställas den domstol som har avgjort brottmålet eller Helsingfors tingsrätt skulle inte vara förenligt med detta system.

Ett alternativ som skulle passa bra in i det nationella systemet i Finland skulle vara att en vårdpåföljd som har bestämts i Finland enligt lagen skulle kunna överföras till en främmande stat för verkställighet först när förvaltningsdomstolen har fattat beslut om fortsatt vård. En olägenhet med detta arrangemang är dock att man kunde tvingas vänta i flera månader på ett beslut om överföring, eftersom bedömningen av behovet av fortsatt vård enligt lagen ska göras inom sex månader från det att Rättsskyddscentralen för hälsovården har fattat beslut om vård. När beslutet om fortsatt vård underställs förvaltningsdomstolen är det dessutom inte Rättsskyddscentralen för hälsovården utan den läkare som vårdar patienten som föreslår fortsatt vård. Läkaren har å andra sidan inte nödvändigtvis lika heltäckande uppgifter om behandlingen av brottmålet före det första vårdbeslutet som Rättsskyddscentralen för hälsovården.

I syfte att samordna de internationella förpliktelserna och det nationella systemet i Finland föreslås det i propositionen att ett vårdbeslut av Rättsskyddscentralen för hälsovården ska underställas Helsingfors förvaltningsdomstol i de situationer när Finland har för avsikt att begära verkställighet av en vårdpåföljd av en främmande stat. När det har bestämts om vård för en person, är det i denna persons intresse att förfarandet för att möjliggöra överföring inleds så snart som

möjligt efter det att Rättsskyddscentralen för hälsovården har fattat beslut om vård, utan att man inväntar ett beslut om fortsatt vård av sjukhusläkaren. Det är naturligt att utse Helsingfors förvaltningsdomstol till behörig domstol, eftersom den redan i dag fastställer nationella beslut om fortsatt vård och således har erfarenhet av och sakkunskap om behandlingen av beslut om vård oberoende av en persons vilja. Å andra sidan föreslås det i avvikelse från det nationella systemet inte i propositionen att alla de förvaltningsdomstolar som fastställer nationella beslut om fortsatt vård ska vara behöriga att behandla också ärenden som gäller fastställande av internationella vårdpåföljder. Eftersom antalet ärenden som gäller överföring av verkställigheten av vårdpåföljder sannolikt kommer att vara mycket litet, är det ändamålsenligt att koncentrera underställelsen till Helsingfors förvaltningsdomstol. För att sambandet med det brottmål som föregått beslutet om vårdpåföljden ska framgå, föreslås det i propositionen att till lagen fogas en bestämmelse som ska tillämpas vid internationell verkställighet och där det sägs att förvaltningsdomstolen ska foga ett referat av domen av den domstol som har avgjort brottmålet till sitt avgörande.

Såsom framgår av avsnitt 2.2 finns det stora skillnader i systemen i olika länder när det gäller brottsrelaterade vårdpåföljder. Den föreslagna modellen garanterar inte att en vårdpåföljd som har bestämts i Finland tolkas som en sådan påföljd med anledning av brott som avses i 1983 års konvention i alla konventionsstaterna. I denna proposition föreslås det dock inte att hela det nationella systemet i Finland ska ändras enbart med tanke på ett fåtal fall av internationellt samarbete. En ändring av det nationella systemet skulle förutsätta att det även har visat sig finnas behov av att ändra lagstiftningen med tanke på nationella fall. I social- och hälsovårdsministeriets arbetsgruppspromemoria 2005:20 om samordning av strafflagen och mentalvårdslagen övervägdes också det alternativet att beslutet om vård oberoende av en persons vilja i brottsrelaterade fall skulle fattas av den domstol som behandlar brottmålet. Det ansågs dock inte finnas anledning att föreslå en ändring av systemet till dessa delar. Å

andra sidan är det möjligt att senare ändra lagstiftningen, om det visar sig att den modell som föreslås här leder till problem i det internationella samarbetet på grund av att vårdpåföljderna inte bestäms av den domstol som behandlar brottmålet.

Ett villkor för att verkställigheten av de påföljder som avses i 1983 års konvention ska kunna överföras är enligt artikel 3 stycke 1 punkt c i konventionen att den dömde vid tiden för mottagandet av framställningen om överförande fortfarande har minst sex månader av påföljden kvar att avtjäna, om inte det är fråga om en tidsbestämd påföljd. I särskilda fall kan fördragsslutande parter bifalla till ett överförande även om tiden är kortare (stycke 2). I 17 § i mentalvårdslagen sägs att den som ett beslut om vård eller fortsatt vård gäller får hållas kvar för vård i högst sex månader med stöd av beslutet, om inte det utifrån ett observationsutlåtande som ges före utgången av denna tid fattas beslut om att vården ska fortsätta. Påföljden skiljer sig från fängelsestraff i det avseendet att det på basis av ett observationsutlåtande kan bestämmas att vården ska fortsätta, medan längden på ett fängelsestraff inte kan ändras efter det att domstolens dom har vunnit laga kraft. Den ovan nämnda begränsningen i artikel 3 stycke 1 punkt c i 1983 års konvention som säger att det i regel ska återstå minst sex månader av en påföljd för att den ska kunna överföras blir inte heller nödvändigtvis tillämplig på vårdpåföljder utifrån förlängningsmöjligheten. Det föreslås dock inte heller när det gäller vårdens längd att den nationella lagstiftningen ska ändras enbart för att underlätta eventuella internationella samarbetssituationer, som enligt vad som sagts ovan sannolikt kommer att aktualiseras mycket sällan. Trots att den nationella lagstiftningen inte ändras är ett samarbete inte uteslutet, utan den stat som har fått en framställning om överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland beslutar om påföljden ska överföras.

Att de föreslagna reformerna begränsas till de situationer som är tillåtna enligt de internationella överenskommelserna innebär också att de nya bestämmelserna endast möjliggör överföring i sådana fall när den person som det har bestämts en vårdpåföljd för inte

har dömts till straff för ett brott. Till lagen fogas med andra ord inte några bestämmelser om internationellt samarbete vid verkställighet av vårdpåföljder som har bestämts i förundersöknings- eller rättegångsfasen. Det är inte ändamålsenligt att utsträcka bestämmelserna till att gälla den fas som föregår en lagkraftvunnen dom, eftersom en framställning om överföring enligt både 1983 års konvention och rambeslutet om överförande av dömda personer ska grunda sig på ett lagkraftvunnet avgörande i ett brottmål som har meddelats av domstol.

Enligt förslaget fattar justitieministeriet beslut om både sådana framställningar om verkställighet som Finland får och sådana framställningar som översänds från Finland. Justitieministeriet är också i de övriga situationer som omfattas av verkställighetslagen den behöriga myndigheten när det gäller beslut om att översända en framställning från Finland till en främmande stat och, på motsvarande sätt, beslut om verkställighet i Finland av en framställning som har översänts från en främmande stat till Finland. Också 1983 års konvention förutsätter att den kommunikation som avses i konventionen i regel sker mellan justitieministerierna, om inte en fördragsslutande part genom en förklaring har uppgett att den kommer att använda sig av andra sätt för kommunikation. Finland har inte gett någon sådan förklaring. Rättsskyddscentralen för hälsovården har dock en central roll när framställningar om verkställighet av vårdpåföljder görs och tas emot. Justitieministeriet ska alltid begära yttrande av Rättsskyddscentralen för hälsovården om sådana framställningar om vårdpåföljder som har översänts till Finland. Justitieministeriet är också bundet av centralens yttrande när det gäller frågan om hur vården ska ges. På motsvarande sätt är det Rättsskyddscentralen för hälsovården som föreslår för justitieministeriet att verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland ska anföras till en främmande stat. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska dock i sitt förslag framför allt utgå från de hälsovårdsmässiga grunderna, såsom vårdens syfte och rehabiliteringsmöjligheterna för personen i fråga, medan justitieministeriet för sin del ska försäkra sig om att villkoren för överföring av verkstäl-

ligheten av påföljden till den främmande staten i fråga är uppfyllda enligt verkställighetslagen och de internationella förpliktelserna.

På motsvarande sätt som 1983 års konvention möjliggör verkställighetslagen att verkställigheten av en påföljd som har bestämts i en främmande stat fortsätter eller att påföljden omvandlas. Såsom sagts ovan tillåter artikel 9 stycke 4 i 1983 års konvention att en fördragsslutande part inte tillämpar någotdera av dessa förfaranden när det gäller vårdpåföljder som har bestämts oberoende av en persons vilja. Staten i fråga ska då i en förklaring till Europarådets generalsekreterare ange vilka förfaranden den kommer att tillämpa på vårdpåföljderna. Enligt konventionens förklaringspromemoria är verkställighetsstaten i de fall när verkställigheten fortsätter bunden av domsstatens beslut när det gäller påföljdens rättsliga art och längd. Med påföljdens rättsliga art avses om det t.ex. är fråga om en tvångsinrättningspåföljd, fängelse eller ett frihetsberövande som har karaktären av skyddsåtgärd. När det gäller påföljdens längd förutsätter konventionen inte nödvändigtvis att den är densamma, utan en anpassning (adaptation) till verkställighetsstatens system är tillåten. Eftersom vård oberoende av en persons vilja inte anses som en straffrättslig påföljd i Finland, är bägge alternativen, dvs. att straffet omvandlas och att verkställigheten fortsätter, egentligen oförenliga med det finska systemet. Å andra sidan är påföljdens faktiska innehåll, psykiatrisk sjukhusvård, samma typ av vård som har bestämts för personen i domsstaten. Med tanke på detta är det naturligt att tala om att verkställigheten fortsätter. Finland kan inte verkställa en tidsobestämd vårdpåföljd utan att göra en sådan bedömning av behovet av fortsatt vård som avses i den nationella lagen. Bedömningen ska göras senast sex månader från det att vården inleddes. Denna lösning står inte i strid med förpliktelserna enligt 1983 års konvention, eftersom konventionen tillåter en anpassning av påföljdens längd så att den motsvarar en påföljd enligt verkställighetsstatens nationella lagstiftning, också i en sådan situation när verkställighetsstaten har valt att verkställigheten ska fortsätta (artikel 10 stycke 2).

Det föreslås i propositionen att verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat ska fortsätta i Finland. Vården ges som psykiatrisk sjukhusvård enligt mentalvårdslagen. Man har stannat för en lösning som enbart möjliggör fortsatt verkställighet för det första av den anledningen att endast psykiatrisk sjukhusvård som i en främmande stat har bestämts för den som inte har dömts till straff möjliggörs i Finland enligt den definition av vårdpåföljd som föreslås i 1 § i verkställighetslagen, dvs. den vård som ges i Finland motsvarar till sitt innehåll vad som har bestämts för personen i domsstaten. Det finns således inte något behov av att omvandla påföljden till någon annan påföljd än den som har bestämts i domsstaten. För det andra står denna lösning i samklang med rambeslutet om överförande av dömda personer, som endast tillåter fortsatt verkställighet med möjlighet till anpassning. Den lösning som nu har valts behöver således inte ändras senare när rambeslutet genomförs. För det tredje är denna lösning motiverad för att det inte ska uppstå en situation där Finland med stöd av artikel 9 stycke 4 i 1983 års konvention ger en förklaring som utesluter fortsatt verkställighet och omvandling av en påföljd och denna förklaring tillämpas ömsesidigt, så att inte heller Finland kan föreslå verkställighet av en vårdpåföljd för en fördragsslutande part som för sin del har utslutit tillämpningen av någotdera förfarandet eller ta emot en person som det har bestäms om en vårdpåföljd för från en sådan stat. På denna grund uteslöt Finland inte heller för fängelsestraffens del någotdera av de verkställighetsförfaranden som konventionen tillåter (se Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om internationellt samarbete vid verkställighet av frihetsstraff, RP 81/1986 rd).

De nya bestämmelserna kunde fogas antingen till verkställighetslagen eller till mentalvårdslagen. Det är inte ändamålsenligt att stifta en särskild lag enbart för den internationella verkställigheten av vårdpåföljder. Den omständigheten att även de motsvarande nationella bestämmelserna i Finland i dag finns i mentalvårdslagen talar för att bestämmelserna ska fogas till den lagen. Det är motiverat att bestämmelserna ska ingå i men-

talvårdslagen också av den anledningen att Rättsskyddscentralen för hälsovården ändå har en central roll i sammanhanget och det är den som bedömer om det finns hälsovårdsmässiga grunder för att överföra verkställigheten. Också de internationella förpliktelserna ska beaktas vid valet av modell, enligt vad som sägs ovan. I 1983 års konvention förutsetts det att kommunikationen sker mellan de fördragsslutande parternas justitieministerier. I Finland och i de flesta andra av de fördragsslutande parterna är det också justitieministeriet som beslutar om överföring av verkställighet. Justitieministeriet har således också den sakkunskap som behövs för att bedöma villkoren enligt 1983 års konvention och den motsvarande verkställighetslagen. Därför ska justitieministeriet i varje fall delta i förfarandet vid överföring av verkställigheten av vårdpåföljder.

I syfte att samordna särdragen i det nationella systemet med de internationella förpliktelserna föreslås det i propositionen att bestämmelserna fogas dels till verkställighetslagen, dels till mentalvårdslagen. Också i de fall när det är fråga om att överföra verkställigheten av en vårdpåföljd från en främmande stat till Finland eller från Finland till en främmande stat är en överföring möjlig endast om de villkor för överföring av verkställigheten av ett frihetsstraff som anges i verkställighetslagen är uppfyllda. Bedömningen av dessa villkor och beslutanderätten hör till justitieministeriet, på samma sätt som när det gäller de övriga fall som avses i verkställighetslagen, och till dessa delar fogas bestämmelserna till verkställighetslagen.

I mentalvårdslagen föreslås bestämmelser om vilka uppgifter Rättsskyddscentralen för hälsovården, Helsingfors förvaltningsdomstol och den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för vården av en person som det har bestämts en vårdpåföljd för i ärenden som gäller överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd. De processuella bestämmelserna fogas till det nya 4 b kap., som gäller internationell verkställighet av vårdpåföljder. Det föreslås särskild reglering för de fall som gäller överföring till Finland av verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat och för de fall där ett förfarande inleds för att överföra verkstäl-

ligheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland till en främmande stat. Även bestämmelserna om placering av och bedömning av behovet av fortsatt vård för en person som har överförts till Finland från en främmande stat föreslås ingå i mentalvårdslagen.

För tydlighetens skull föreslås det dessutom i propositionen att 1 § i den nordiska utlämningslagen ses över så att till lagens tillämpningsområde utöver utlämning för lagföring hör också utlämning för verkställighet av fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd. Ordalydelsen i lagen motsvarar då bättre förpliktelsen enligt konventionen. Det föreslås att ändringen görs i samband med de lagändringar som föreslås här, på grund av sammanhanget. Ordalydelsen i paragrafen ändras i överensstämmelse med fördragstexten, så att lagen också kan tillämpas på utlämning för verkställighet av en frihetsberövande åtgärd. Det är inte heller utslutet att Finland begär utlämning för verkställighet av en vårdpåföljd som grundar sig på brott. Ett villkor för att utlämning ska kunna ske är att det vårdbeslut som har utfärdats i Finland tolkas som ett sådant utlämningsbart avgörande som avses i konventionen i det nordiska land som har tagit emot begäran. Inte heller när det gäller det nordiska samarbetet föreslås det i propositionen att det införs ett särskilt förfarande som avviker från det nationella systemet enbart med tanke på utlämningsituationer. En lösning som förutsätter en flexibel tolkning av konventionen om en nordisk arresteringsorder kan anses tillräcklig med tanke på de situationer när det kan uppstå ett behov av att begära utlämning till Finland från ett annat nordiskt land för verkställighet av en vårdpåföljd.

4 Propositionens konsekvenser

Genom den föreslagna lagstiftningen blir det lättare för en lagöverträdare som det har bestämts om psykiatrisk sjukhusvård för i en främmande stat att få psykiatrisk vård i sin hemstat. Detta främjar personens rehabilitering och möjligheter att anpassa sig till samhället efter frigivningen. Antalet fall som kommer att omfattas av den nya lagstiftningen kan å andra sidan väntas vara litet. Under de senaste fem åren har det årligen gjorts ca

två framställningar om överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd från en främmande stat till Finland och några framställningar om överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd från Finland till en främmande stat. Det är särskilt inom det nordiska samarbetet som det hittills har funnits behov av internationell verkställighet av brottsrelaterade vårdpåföljder. Det är dock svårt att bedöma det exakta antalet fall, eftersom orsaken till att t.ex. Sverige inte har gjort några framställningar om överföring av verkställigheten av vårdpåföljder till Finland enligt vad som sagts ovan kan vara att dessa påföljder i dag inte kan verkställas i Finland på grund av skillnader i systemen.

Det är svårt att ange det exakta antalet finska medborgare som det för närvarande har bestämts en brottsrelaterad vårdpåföljd för i Sverige, eftersom medborgarskapet i Sverige bestäms enligt en persons bonings- och födelseort. En person kan t.ex. vara bosatt i Sverige men född i Finland, vilket gör det svårt att bestämma nationaliteten. T.ex. 2006 hade det i Sverige med stöd av lagen om rättspsykiatrisk vård bestämts om vård för 248 personer, varav tio var födda i Finland. Av dem som var födda i Finland var åtta finska medborgare. För jämförelsens skull kan det nämnas att av de 309 personer som det bestämdes om vård för i Sverige 2003 var fem födda i Finland, och endast en av dem var finsk medborgare. Mellan 2000 och 2006 varierade antalet personer födda i Finland som det bestämdes om vård för mellan fem och fjorton, och antalet finska medborgare varierade på motsvarande sätt mellan en och åtta. För närvarande får sammanlagt nio utlänningar rättspsykiatrisk vård i Finland. De är alla medborgare i stater utanför EU.

I framtiden kan antalet fall väntas öka något, särskilt inom EU, som en följd av den fria rörligheten för människor och ikraftträdandet av rambeslutet om överförande av dömda personer.

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Verkställigheten i Finland av vårdpåföljder som har bestämts i en främmande stat kommer att orsaka kostnader för de hälsovårds-

myndigheter som svarar för vården. T.ex. i 2007 års budget för Niuvanniemi sjukhus varierar kostnaderna för en vård dag mellan 233 euro och 455 euro, beroende på behovet av vård och övervakning. På de s.k. specialavdelningarna är priset för en vård dag 290 euro och på avdelningarna för långtidsrehabilitering 233 euro. Målet för vuxenavdelningarna var en kostnad på i genomsnitt 294,48 euro per vård dag 2007. Också statens arvoden till de biträden som utses för personer som det har bestämts en vårdpåföljd för kommer att medföra kostnader. Kostnadsansvaret i fråga om den stat som har bestämt vårdpåföljden och verkställighetsstaten bestäms enligt de internationella förpliktelserna. Enligt artikel 17 stycke 5 i 1983 års konvention ska kostnader som uppkommer i samband med tillämpningen av konventionen bäras av verkställighetsstaten, med undantag av kostnader som uppkommer uteslutande på domsstatens område. I detta nu är det svårt att bedöma propositionens ekonomiska konsekvenser mer exakt, eftersom det inte finns några säkra uppgifter om det konkreta antalet fall och inte heller om hur länge vården ska fortsätta t.ex. i Finland. Eftersom antalet fall sannolikt kommer att vara litet och eftersom å andra sidan också Finland har möjlighet att hos en främmande stat begära verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts här, kan de totala kostnaderna väntas bli relativt små.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

De utvidgningar av tillämpningsområdet som föreslås i verkställighetslagen kommer att innebära ökade uppgifter för justitieministeriet och Rättsskyddscentralen för hälsovården och, i överklagandesituationer, för Helsingfors förvaltningsdomstol. Dessutom bör de personer som sköter ärenden som gäller internationellt samarbete utbildas för de nya uppgifter som de får till följd av ändringarna. Eftersom antalet fall väntas vara litet behöver det dock inte anställas mer personal.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Enligt vad som sagts ovan kan man genom förslagen främja psykiskt sjuka lagöverträdare-

res anpassning till samhället och på så sätt minska risken för återfall i brott. Möjligheterna till rehabilitering förbättras också när vården kan ges på personens eget språk och i den miljö där hans eller hennes familj och övriga sociala band finns. Eftersom antalet fall är litet väntas förslagen dock inte ha några omfattande samhällsliga konsekvenser.

5 Beredningen av propositionen

Förslagen i betänkandet har beretts av en arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatte den 29 januari 2007 med uppgift att utarbeta en regeringsproposition med förslag till lagstiftning om internationell verkställighet av brottsrelaterade vårdpåföljder som bestäms oberoende av en persons vilja (Justitieministeriet. Arbetsgruppsbetänkande 2007:13). I arbetsgruppen fanns företrädare för justitieministeriets lagberedningsavdelning, kriminalpolitiska avdelning och internationella enhet, brottspåföljdsverket, social- och hälsovårdsministeriet och Rättsskyddscentralen för hälsovården.

Förslaget till proposition sändes på remiss till de myndigheter som var representerade i arbetsgruppen och till riksdagens justitieombudsman, högsta domstolen, högsta förvaltningsdomstolen, Helsingfors hovrätt, Helsingfors förvaltningsdomstol, Helsingfors, Kuopio, Tammerfors och Uleåborgs tingsrätter, Riksåklagarämbetet, Niuvanniemi sjukhus, Gamla Vasa sjukhus, Folkpensionsanstalten, Finlands Advokatförbund, Suomen Tuomariliitto—Finlands Domareförbund ry, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården och professor Raimo Lahti. Sammanlagt 17 utlåtanden inkom.

Allmänt understödde remissinstanserna förslaget om ny lagstiftning som möjliggör internationell verkställighet av vårdpåföljder. Dessutom understöddes förslaget om att de lagändringar som samarbetet förutsätter görs utan att de grundläggande lösningarna i det nationella systemet ändras. Å andra sidan menade en del av remissinstanserna att ett förfarande där beslutet om vård oberoende av en persons vilja fattas på medicinska grunder och skilt från behandlingen av brottmålet kan

visa sig vara problematiskt i det internationella samarbetet, eftersom det avviker från systemet i många andra stater. En del av remissinstanserna framhöll att det skulle vara i den persons intresse som det har bestämts en vårdpåföljd för att beslutet om överföring av verkställigheten av påföljden till personens hemstat skulle fattas så snart som möjligt efter vårdbeslutet. En del av utlåtandena innehöll dessutom förslag till preciseringar av förfarandet.

Efter remissförfarandet har propositionen setts över, och de omständigheter som fördes fram i utlåtandena har beaktats.

Den slutliga beredningen av propositionen har gjorts vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag. Under beredningen har medlemmarna i den arbetsgrupp som berett betänkandet hört.

6 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till den proposition om samordning av strafflagen och mentalvårdslagen som bereds vid social- och hälsovårdsministeriet. I avsnitt 2.1 och 3 ovan redogörs för betänkandet av den arbetsgrupp som har behandlat saken. I detta nu finns det inte några exakta uppgifter om när den proposition som bereds vid social- och hälsovårdsministeriet kommer att ges. Särskilt med tanke på de problem som uppdragats i det nordiska utlämningsarbetet och den nya nordiska utlämningslagen som trädde i kraft vid ingången av 2008 bör strävan vara att de lagändringar som föreslås i denna proposition ska träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att lagförslagen ska träda i kraft oberoende av tidtabellen för social- och hälsovårdsministeriets proposition.

Propositionen hänför sig också till Europeiska unionens rambeslut om överförande av dömda personer. Trots att meningen med denna proposition ännu inte är att lagstiftningen ska uppfylla förpliktelserna i rambeslutet, har man strävat efter att i förslaget välja sådana lösningar som inte behöver ändras senare när rambeslutet genomförs.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lag om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder

1 §. Enligt den gällande paragrafen kan en frihetsberövande påföljd och en förverkandepåföljd som har bestämts av en domstol i en främmande stat verkställas i Finland. Genom den lag som ändras sattes man i kraft 1983 års konvention, som enligt vad som sägs i allmänna motiveringen också möjliggör överföring av verkställigheten av en frihetsberövande vårdpåföljd som har bestämts av domstol till den stat där den dömda är medborgare. Av motiveringen till lagen framgår det inte att lagstiftarens syfte då till dessa delar skulle ha varit att begränsa tillämpningsområdet för framställningar om verkställighet som översänds till Finland till att enbart gälla fängelsestraff (RP 81/1986 rd). Det är således inte nödvändigt att i detta sammanhang ändra lagens 1 § till den del den gäller framställningar som översänds till Finland. För tydlighetens skull föreslås det dock att till paragrafen fogas ett nytt moment, enligt vilket också psykiatrisk sjukhusvård oberoende av den åtalades vilja som i en främmande stat har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff kan verkställas i Finland. I lagen används uttrycket vårdpåföljd för denna typ av vård. Momentet innehåller dessutom en hänvisning där det sägs att mentalvårdslagen ska tillämpas vid sidan av verkställighetslagen. När det gäller framställningar som översänds från Finland så kan enligt den gällande paragrafen endast verkställigheten av ett fängelsestraff eller en förverkandepåföljd som har dömts ut av en finsk domstol anförtros en främmande stat.

För att lagen också ska kunna tillämpas på internationell verkställighet av vårdpåföljder som har bestämts i Finland, sägs det vidare i det nya 2 mom. att också verkställigheten av en vårdpåföljd som med anledning av brott har bestämts i Finland kan anförtros en

främmande stat. Som en sådan vårdpåföljd som avses i lagen kommer i fråga psykiatrisk sjukhusvård oberoende av den åtalades vilja vid straffeftergift enligt 4 kap. i mentalvårdslagen. Begränsningen till sjukhusvård utesluter öppenvård utanför sjukhus. Denna vård ska inte betraktas som en sådan frihetsberövande åtgärd som avses i 1983 års konvention. Det finns inte något hinder för att en person får öppenvård när vårdpåföljden verkställs, om detta är möjligt enligt den nationella lagen. På samma sätt som i 1983 års konvention förutsätts det i verkställighetslagen att verkställigheten av en påföljd bestäms utifrån lagen i verkställighetsstaten. Detta är utgångspunkten även vid verkställigheten av vårdpåföljder och i de nya bestämmelser som föreslås i mentalvårdslagen.

Enligt den gällande mentalvårdslagen kan det i de situationer när det bestäms om vård på grund av brott bestämmas om vård oberoende av en persons vilja tidigast när personen i fråga åtalas för brottet. Utifrån verkställighetslagen är det dock möjligt att begära verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland endast i de fall när det finns en lagkraftvunnen dom där det konstateras att personen i fråga har begått ett brott men inte har dömts till straff på grund av otillräcklighet. Såsom konstateras i allmänna motiveringen är det ändamålsenligt att begränsa tillämpningsområdet för de bestämmelser som föreslås i verkställighetslagen till sådana situationer som omfattas av de internationella förpliktelseerna. I det internationella samarbetet avses därför med vårdpåföljd en vårdpåföljd som har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff. Denna vård ska anses som en sådan frihetsberövande åtgärd på grund av en brottslig gärning som avses i 1983 års konvention. För att samarbete mellan stater med olika system ska vara möjligt föreslås det inte heller i paragrafen någon bestämmelse om att överföring av verkställigheten förutsätter att en person har konstaterats vara otillräcklig. Trots att vårdpåföljderna i de flesta av de stater som har tagits

med i den internationella jämförelsen bestäms för personer som har konstaterats vara otillräkneliga, finns det dock skillnader i hur man definierar tillräknelighet i systemen i de olika staterna. Det finns t.ex. inte någon definition av tillräknelighet i den svenska lagstiftningen. Däremot verkar det vara ett gemensamt drag i systemen att en vårdpåföljd kan bestämmas för en person som inte kan dömas till straff på grund av sitt sinness tillstånd. Begränsningen av paragrafen till personer som inte har dömts till straff täcker dessa situationer.

I 2 mom. föreslås också en hänvisning där det sägs att bestämmelser om förfarandet vid överföring av verkställigheten av vårdpåföljder dessutom finns i mentalvårdslagen. Det föreslås att dessa bestämmelser fogas till det föreslagna nya 4 b kap. i mentalvårdslagen.

5 §. Enligt den gällande paragrafen beslutar justitieministeriet om verkställighet i Finland av en påföljd som har bestämts i en främmande stat.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt moment där det sägs att justitieministeriet ska inhämta yttrande av Rättsskyddscentralen för hälsovården innan ett ärende som gäller verkställighet i Finland av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat avgörs. Det är motiverat att Rättsskyddscentralen för hälsovården ska ge ett yttrande om vården kan ordnas i Finland, eftersom den har den behövliga medicinska sakkunskapen i frågor som gäller sjukhusvård oberoende av patientens vilja. I paragrafen sägs vidare att om Rättsskyddscentralen för hälsovården anser att verkställigheten av en vårdpåföljd inte är motiverad med hänsyn till vårdens syfte, kan verkställighet inte ske i Finland.

Ett negativt yttrande från Rättsskyddscentralen för hälsovården innebär endast att påföljden inte kan verkställas i Finland som sjukhusvård oberoende av personens vilja, dvs. som en frihetsberövande åtgärd. Å andra sidan kan det i dessa fall vara motiverat att personen i fråga hänvisas till öppenvård. Enligt vad som sagts ovan ska öppenvård dock inte betraktas som en sådan frihetsberövande åtgärd som avses i verkställighetslagen och i 1983 års konvention. Om Rättsskyddscentralen för hälsovården i sitt yttrande anser att det finns förutsättningar för öppenvård, är det

tillbörligt att underrätta den stat som har begärt verkställighet av vårdpåföljden om att påföljden inte kan verkställas i Finland som sjukhusvård oberoende av den dömdes vilja, men att den dömden kan få psykiatrisk vård i form av öppenvård här. Myndigheterna i den främmande staten där vårdpåföljden har bestämts avgör då om sjukhusvården ska fortsätta i denna stat eller om personen i fråga ska frigges, så att han eller hon har möjlighet att frivilligt komma till Finland för att få öppenvård här. Om personen frigges, grundar sig förfarandet med hänvisning till öppenvård inte längre på verkställighetslagen eller 1983 års konvention. Därför föreslås i lagen inte heller någon bestämmelse om en sådan situation.

7 §. I paragrafen föreskrivs om fortsatt verkställighet. I 1 mom. föreslås det att justitieministeriets beslut om att verkställigheten ska fortsätta som fängelsestraff endast kan gälla andra frihetsberövande påföljder än vårdpåföljder.

I 2 mom. tas in en bestämmelse om fortsatt verkställighet av en förverkandepåföljd som motsvarar regleringen i den gällande paragrafen. I 3 mom. tas in en bestämmelse om de situationer då justitieministeriet har beslutat att en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat ska verkställas i Finland. Justitieministeriet ska då i sitt beslut bestämma att verkställigheten av påföljden ska fortsätta som psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja, i enlighet med Rättsskyddscentralen för hälsovårdens yttrande. Enligt vad som sägs nedan ska Rättsskyddscentralen för hälsovården redan i sitt yttrande ange hur vården ska ordnas i Finland och när det ska bedömas om vården ska fortsätta. Bestämmelserna om förfarandet finns till dessa delar i det föreslagna 4 b kap. i mentalvårdslagen. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska också sköta verkställigheten av justitieministeriets beslut, med iakttagande av vad som föreskrivs i mentalvårdslagen.

8 §. I paragrafen föreskrivs om yrkanden om omvandling av en påföljd. Det föreslås att paragrafen ändras så att ett yrkande hos Helsingfors tingsrätt om att en påföljd ska omvandlas utöver förverkandepåföljder endast kan gälla andra frihetsberövande påföljder än vårdpåföljder.

9 §. Paragrafen innehåller en bestämmelse om förfarandet vid omvandling av påföljder i domstolen. Det föreslås att 1 mom. ändras på motsvarande sätt som 7 och 8 § 1 mom. Endast andra frihetsberövande påföljder än vårdpåföljder kan således omvandlas till fängelse i domstolen. På de grunder som anges i allmänna motiveringen ska en vårdpåföljd inte omvandlas i Finland, utan verkställigheten av påföljden ska fortsätta som sjukhusvård oberoende av patientens vilja.

Rubriken för 3 kap. Kapitelrubriken i den gällande lagen har begränsats till verkställighet av fängelsestraff i en främmande stat. Eftersom kapitlet på grund av de föreslagna ändringarna också kommer att innehålla bestämmelser om verkställighet av vårdpåföljder i en främmande stat, föreslås det att kapitelrubriken ändras så att ordet fängelsestraff ersätts med ordet påföljd.

19 §. I paragrafen föreskrivs om verkställighet i en främmande stat av en påföljd som har bestämts i Finland. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., där det sägs att verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland under de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. kan anförtros den stat där den som påföljden har bestämts för är medborgare eller har sitt hemvist. Hänvisningen till de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. betyder bl.a. att en överföring av verkställigheten kräver samtycke av den som det har bestämts en vårdpåföljd för, med undantag av de flykt- och avvisningssituationer som avses i 2 mom. 1 och 2 punkten. På motsvarande sätt som när det gäller fängelsestraff är det inte heller i dessa situationer tillåtet att föreslå överföring av en finsk medborgare till en främmande stat utan hans eller hennes samtycke.

21 §. Enligt den gällande paragrafens 1 mom. ska beslut om att verkställigheten av en påföljd som har dömts ut i Finland ska anförtros en främmande stat fattas av justitieministeriet. För att bestämmelsen också ska täcka vårdpåföljder, som i det finska systemet inte ingår i domen i ett brottmål utan bestäms i ett särskilt förfarande, föreslås det att uttrycket dömts ut ändras till bestämts. Det föreslås dessutom att till momentet fogas en bestämmelse enligt vilken justitieministeriet ska fatta sitt beslut om att en främmande stat

ska anförtros verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland på förslag av Rättsskyddscentralen för hälsovården. Bestämmelser om det förfarande som ska iaktas innan förslaget görs ingår i 4 b kap. i mentalvårdslagen, som behandlas nedan.

När justitieministeriet överväger om verkställigheten av en vårdpåföljd ska överföras till en främmande stat ska ministeriet beakta denna stats lagstiftning och praxis. Lagutskottet har i sitt betänkande 2/2001 rd i anslutning till godkännandet och ikraftsättandet av 1983 års konvention (RP 1/2001 rd) fäst uppmärksamhet vid dessa omständigheter för fängelsestraffens del. Utskottet säger att besluten ska bygga på de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter och på grundlagen, vars 9 § 4 mom. säger att en utlämning inte får utvisas, utlämnas eller återvändas, om han eller hon till följd härav riskerar dödsstraff, tortyr eller någon annan behandling som kränker människovärdet. De krav som följer av grundlagen och av de internationella förpliktelserna som gäller de mänskliga rättigheterna ska beaktas också vid beslut om internationell verkställighet av vårdpåföljder.

22 §. Det föreslås att ordalydelsen i paragrafen ändras så att uttrycket dömts ut ersätts med ordet bestämts. På samma sätt som när det gäller ändringen av 21 § ovan är syftet med förslaget att bestämmelsen ska kunna tillämpas inte bara på fängelsestraff utan också på vårdpåföljder, som i det finska systemet bestäms efter ett straffrättsligt förfarande. Dessutom har paragrafen preciserats ur språklig synvinkel.

23 b §. Enligt den gällande paragrafen ska en advokat förordnas för att biträda den dömda under behandlingen av ett ärende som gäller överföring av verkställigheten av fängelsestraff från Finland till en främmande stat eller från en främmande stat till Finland utan den dömdes samtycke. En advokat behöver inte förordnas endast i de fall när det är uppenbart onödigt.

Det föreslås att skyldigheten att utse ett biträde utsträcks till att gälla också verkställighet av vårdpåföljder i Finland och framställningar om att verkställigheten av en vårdpåföljd ska ske i en främmande stat. I dessa fall förutsätter den dömdes rättsskydd att ett bi-

träde utses. På samma sätt som i de övriga situationer när överföring oberoende av en persons samtycke är tillåten ska en advokat utses till biträde. Eftersom dessa fall är så få till antalet och de är av sådan natur att de kräver särskild sakkunskap, föreslås det inte i propositionen att också andra personer än advokater ska kunna utses till biträde, till skillnad från de övriga situationer som avses i verkställighetslagen. Utöver verkställighetslagen motsvarar den föreslagna lösningen 24 § i lagen om utlämning för brott (456/1970), som även den förutsätter att en advokat utses till biträde för den som begärs utlämnad.

Biträdet ska utses på ett så tidigt stadium som möjligt under överföringsförfarandet. Om den person som det har bestämts en vårdpåföljd för finns i Finland, ska biträdet utses redan när personen i fråga samtycker till att verkställigheten överförs eller när han eller hon annars underrättas om möjligheten till överföring. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska således redan när förfarandet inleds vara i kontakt med justitieministeriet så att ett biträde kan utses. Också i de fall när det är fråga om personer som föreslås bli överförda från en främmande stat till Finland är det av rättsskyddsskäl motiverat att utse ett biträde. Enligt den gällande lagen ska ett biträde utses också i de fall när en person som har dömts till fängelsestraff föreslås bli överförd från en främmande stat till Finland utan sitt samtycke.

Det föreslås inte att skyldigheten att utse ett biträde begränsas till överföring som sker utan samtycke av personen i fråga när det gäller personer som det har bestämts en vårdpåföljd för. I fråga om dessa personer tillämpas inte heller den möjlighet att inte utse ett biträde i de fall när detta är uppenbart onödigt som föreskrivs den gällande lagen. Grunden för detta är att en person som det har bestämts om vård för inte nödvändigtvis själv kan driva sin sak på samma sätt som den som är frisk, på grund av sin sjukdom. Å andra sidan är behovet av ett biträde kanske inte så stort på grund av att en intressebevakare har utsetts för personen i fråga med stöd av lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). En intressebevakare utses dock ofta för att sköta en persons ekonomiska angelägenheter och har inte på långt när alltid

juridisk utbildning. Det är också särskilt viktigt att ett biträde är närvarande när det begärs samtycke av en person som det har bestämts om vård för till överföring av verkställigheten. Det är motiverat att skyldigheten att utse ett biträde utan undantag ska utsträckas till att gälla personer som det har bestämts en vårdpåföljd för i överföringssituationer också av den anledningen att det handlar om personer som får sjukhusvård och sjukhuspersonalen inte har den juridiska sakkunskap som krävs för att för personen i fråga förklara vilka rättsverkningar en överföring har, till skillnad från de anställda vid brottspåföljdsverket, som svarar för överföringen av verkställigheten av fängelsestraff. Det är därför motiverat att ett biträde alltid ska utses i de situationer som gäller överföring av vårdpåföljder.

24 §. I paragrafen föreskrivs om möjlighet att söka ändring i de situationer när verkställigheten av en frihetsberövande påföljd föreslås bli överförd till en främmande stat utan den dömdes samtycke och tvärtom, dvs. när verkställigheten utan den dömdes samtycke föreslås ske i Finland på begäran av en främmande stat. Det föreslås att i bestämmelsen görs ett tillägg där det sägs att justitieministeriets beslut om överföring i alla de situationer som gäller överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol. Tillägget görs i form av en hänvisning till 5 § 2 mom. och 21 § 2 mom. i verkställighetslagen.

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. På grund av bestämmelsen föreskrivs det i den gällande lagen om en möjlighet att överklaga beslut om att överföra verkställigheten av fängelsestraff från en främmande stat till Finland eller från Finland till en främmande stat utan den dömdes samtycke. Av rättsskyddsskäl ska det på motsvarande sätt vara tillåtet att överklaga sådana beslut av justitieministeriet som gäller överföring av verkställigheten av vårdpåföljder.

Av de föreslagna tilläggen följer å andra sidan att justitieministeriets beslut får överklagas också i de fall när en person har samtyckt till att vård som har bestämts i en främmande stat ges i Finland eller att vård som har bestämts i Finland ges i en främmande stat. Det föreslås att rätten att söka ändring ska gälla också dessa situationer, eftersom själva vårdpåföljden även i dessa fall har bestäms oberoende av personens vilja. Att det inte skulle finnas möjlighet att söka ändring i dessa situationer kunde å andra sidan motiveras med att denna möjlighet inte har utsträckts till att gälla personer som har dömts till fängelsestraff och det inte heller i de fallen krävs samtycke av personen i fråga för att bestämma påföljden i sig. För en omfattande överklagandemöjlighet talar dock, utöver de synpunkter som gäller utseendet av ett biträde, framför allt de bestämmelser som har trätt i kraft efter det att verkställighetslagen stiftades, dvs. grundlagen och de internationella förpliktelser om de mänskliga rättigheterna som är bindande för Finland.

Överklagandet kan gälla hela beslutet om överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd, oberoende av om det är negativt eller positivt. Att negativa beslut ska få överklagas kan motiveras med att det i dessa fall oftast är fråga om en situation där personen i fråga själv har önskat att verkställigheten ska överföras. Behovet av att utsträcka rätten att söka ändring till positiva beslut är mindre. Också sådana situationer kan dock förekomma, särskilt om det har beslutats att en person ska överföras oberoende av sitt samtycke eller om överklagandet gäller hur vården ska ges i verkställighetsstaten.

1.2 Mentalvårdslag

4 b kap. Det föreslås att till lagen fogas ett nytt kapitel om internationell verkställighet av vårdpåföljder.

22 1 §. I paragrafen föreslås en bestämmelse om de lagar som ska tillämpas på internationell verkställighet av vårdpåföljder. På motsvarande sätt som i bestämmelsen i 1 § 2 mom. i verkställighetslagen avses med vårdpåföljd psykiatrisk sjukhusvård som oberoende av den åtalades vilja har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff. Enligt

paragrafen tillämpas förutom verkställighetslagen också mentalvårdslagen på internationell verkställighet av vårdpåföljder.

22 m §. I paragrafen föreskrivs om det förfarande som ska iakttas när justitieministeriet har begärt ett yttrande av Rättsskyddscentralen för hälsovården om huruvida psykiatrisk sjukhusvård oberoende av den åtalades vilja som i en främmande stat har bestämts för den som har begått ett brott ska verkställas i Finland.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. föreskrivs om en skyldighet för Rättsskyddscentralen för hälsovården att yttra sig om huruvida en överföring av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat för verkställighet i Finland är motiverad med hänsyn till vårdens syfte. Vid bedömningen ska Rättsskyddscentralen för hälsovården framför allt beakta om det enligt finsk lag finns förutsättningar för sjukhusvård oberoende av patientens vilja i det aktuella fallet. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska dock ha rätt att utifrån prövning ge ett positivt yttrande om en framställning om överföring även i sådana fall när det på grund av bristfälliga uppgifter inte är möjligt att bedöma om det enligt finsk lag finns förutsättningar för bestämmande om vård, eller när tröskeln för bestämmande om vård oberoende av patientens vilja inte överskrids enligt finsk lag. De hälsovårdsmässiga syftena med överföringen och den sociala rehabiliteringen av personerna i fråga främjas bäst genom att man möjliggör ett omfattande samarbete vid överföring av verkställigheten av vårdpåföljder så att en påföljd kan överföras till den stat där den person som påföljden har bestämts för är medborgare eller har sitt hemvist, eftersom han eller hon förstår språket och har sina familje- eller andra sociala band i den staten. Genom att tillåta ett mer omfattande samarbete än vad de rent nationella förutsättningarna för bestämmande av vård skulle medge också vid utlämning kan man undvika sådana situationer där man skulle tvingas verkställa en vårdpåföljd som i en främmande stat har bestämts för en finsk medborgare som fängelse i Finland, på grund av skillnader i systemen och i brist på bestämmelser som skulle möjliggöra internationell verkställighet av påföljderna.

Rättsskyddscentralen för hälsovården ska i sitt yttrande även ta ställning till hur vården ska ges i Finland. Till dessa delar ska av yttrandet framgå för det första att meningen är att personen i fråga ska placeras på ett statligt sinnessjukhus. Dessutom ska det framgå senast när det ska bedömas om det finns behov av att fortsätta vården eller om den ska avslutas. Enligt vad som sägs nedan görs bedömningen av behovet av fortsatt vård utifrån motsvarande förutsättningar som de som enligt mentalvårdslagen gäller nationella fall. Det är i dens intresse som det har bestämts om vård för att få information också om dessa omständigheter. Uppgiften om hur vården ska ges i Finland är av betydelse vid prövningen av framställningen om överföring också för myndigheterna i den stat där vårdpåföljden har bestämts.

I de fall när de handlingar som justitieministeriet har översänt är bristfälliga så att det inte utifrån dem kan bedömas om en överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd till Finland motsvarar vårdens syfte, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården underrätta justitieministeriet om till vilka delar handlingarna är bristfälliga och vid behov begära ytterligare uppgifter genom ministeriet. Det föreslås dock inte några bestämmelser på lagnivå om detta. Vid behov kan närmare anvisningar om tillvägagångssättet utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet med stöd av bemyndigandet i 34 § 2 mom. i mentalvårdslagen. Bestämmelser om justitieministeriets roll som kontaktnmyndighet i förhållande till en främmande stat finns i 22 s §, som behandlas nedan.

22 n §. I paragrafen föreskrivs om placeringen av den person som det har bestämts om vård för. Enligt förslaget ska Rättsskyddscentralen för hälsovården bestämma att personen ska placeras på ett statligt sinnessjukhus. Placeringsbeslutet får inte överklagas genom besvär. Det är inte nödvändigt att utsträcka överklagandemöjligheten till placeringsbeslut av den anledningen att personen i fråga redan har kunnat överklaga beslutet om överföring av verkställigheten i dess helhet, inbegripet frågan om hur vården ska ges i Finland.

I Finland kan sjukhusvård oberoende av patientens vilja ges också som institutionsvård enligt lagen angående specialomsorger

om utvecklingsstörda (519/1977). I den föreslagna lagen möjliggörs dock endast psykiatrisk sjukhusvård på sinnessjukhus, eftersom det enligt vad som sägs i allmänna motiveringen är meningen att verkställigheten i enlighet med definitionen i 1 § i verkställighetslagen ska fortsätta i form av en vårdpåföljd och en sådan frihetsberövande åtgärd på grund av brott som har dömts ut i den anmodande staten.

22 o §. I paragrafen föreskrivs om längden på vård som ges oberoende av den åtalades vilja. Enligt 1 mom. får en person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat hållas kvar för vård oberoende av sin vilja i högst sex månader i Finland. Före utgången av denna tid ska det ges ett observationsutlåtande för att klarlägga om det fortfarande finns förutsättningar för vården. Frågan om vården ska fortsätta eller avslutas avgörs utifrån de nationella bestämmelserna om förfarandet som ska iaktas vid bedömningen av behovet av fortsatt vård i de fall när en person inte har dömts till straff på grund av otillräknelighet och det har bestämts om vård oberoende av personens vilja. Detta betyder att en person som inte längre anses vara i behov av vård oberoende av sin vilja ska skrivas ut från sjukhuset om han eller hon önskar det. Om det utifrån observationsutlåtandet är uppenbart att personen i fråga fortfarande är i behov av vård oberoende av sin vilja, ska överläkaren vid det statliga sinnessjukhuset besluta om fortsatt vård. Beslutet om fortsatt vård ska underställas förvaltningsdomstolen, på samma sätt som i nationella fall.

Enligt 2 mom. får en person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat dock inte hållas kvar för vård i Finland under en längre tid än vad som i den främmande staten har bestämts om vårdpåföljdens totala längd. I de internationella förpliktelser som gäller överföring av dömda personer sägs det utan undantag att en påföljd som överförs inte får vara längre än den påföljd som har bestämts i domsstaten. En motsvarande bestämmelse finns också i 7 och 9 § i verkställighetslagen. Situationen är givetvis en annan om en person har dömts till en tidsobestämd vårdpåföljd i den främmande staten. I dessa fall bedöms behovet av fortsatt

vård med iakttagande i tillämpliga delar av de tider som anges i mentalvårdslagen.

Av motsvarande skäl ska den tid som personen redan har varit frihetsberövad med anledning av det brott som utgjort grund för överföringen av verkställigheten räknas av när tiden för frigivning räknas. Det är motiverat att en bestämmelse om avräkning fogas till 4 b kap. i mentalvårdslagen framför allt för att motsvarande avräkning inte görs i rent nationella fall. Om det är oklart hur länge en person har varit frihetsberövad i den främmande staten, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården genom justitieministeriet begära ytterligare upplysningar av staten i fråga.

22 p §. I paragrafen föreslås bestämmelser som ska tillämpas i sådana situationer när det finns grund för en framställning om att en vårdpåföljd som har bestämts i Finland ska verkställas i en främmande stat. I de fall när en person som det i Finland har bestämts en vårdpåföljd för är medborgare i eller har sitt hemvist i en främmande stat ska Rättsskyddscentralen för hälsovården i samråd med justitieministeriet utreda om det är möjligt att överföra verkställigheten till den främmande staten med stöd av något avtal mellan Finland och den främmande staten. Begränsningen till personer som är medborgare i en främmande stat eller har sitt hemvist i en främmande stat står i samklang med den förklaring som Finland gav när 1983 års konvention tillträdde och där det sägs att Finland vid tillämpningen av konventionen med medborgare avser verkställighetsstatens medborgare och sådana utlänningar som har hemvist i verkställighetsstaten.

Om en överföring av verkställigheten av en vårdpåföljd är möjlig, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården enligt 2 mom. snarast underrätta den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för personens vård om detta. För personen ska utses ett biträde redan när förfarandet inleds. Bestämmelser om skyldigheten att utse ett biträde finns i 23 b § i verkställighetslagen. Det är inte nödvändigt att foga en särskild bestämmelse om saken till mentalvårdslagen, utöver den allmänna hänvisning som finns i 22 l §.

Förutom att den ifrågakommande verksamhetsenheten inom hälsovården ska underrättas ska vårdbeslutet enligt 2 mom. understäl-

las Helsingfors förvaltningsdomstol. Frågan om varför underställelseförfarandet är nödvändigt vid internationell verkställighet behandlas i allmänna motiveringen. Till skillnad från vad som är fallet i nationella situationer är det då inte beslutet om fortsatt vård som ska underställas förvaltningsdomstolen utan det första beslutet av Rättsskyddscentralen för hälsovården om vård av en åtalad som inte har dömts till straff. Dessutom ska behandlingen av underställelseärenden koncentreras till Helsingfors förvaltningsdomstol. I övrigt tillämpas bestämmelserna om fortsatt vård i 17 § 2 mom. i mentalvårdslagen vid behandlingen av ett ärende. Helsingfors förvaltningsdomstol ska till sitt beslut foga ett referat av den lagakraftvunna domen av den domstol som har avgjort brottmålet.

I detta syfte ska Helsingfors förvaltningsdomstol utöver vårdbeslutet också få ett referat av den dom som har meddelats av den domstol som har avgjort brottmålet. Det krävs inte någon bestämmelse på lagnivå om att Rättsskyddscentralen för hälsovården är skyldig att skicka de nödvändiga handlingarna till Helsingfors förvaltningsdomstol, utan föreskrifter även om detta kan meddelas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet, eftersom det är fråga om föreskrifter som gäller förfarandet.

22 q §. I 1 mom. föreskrivs om förfarandet för att skaffa samtycke av den som det har bestämts om vård för. Bestämmelsen ska tillämpas främst när personen i fråga befinner sig i Finland. I de fall när en person som befinner sig i en främmande stat föreslås bli överförd till Finland, är det de behöriga myndigheterna i den främmande staten som ska skaffa samtycket. I 2 mom. sägs att samtycke till att verkställigheten av en vårdpåföljd anförtros en främmande stat kan ges till den ledande läkaren vid den verksamhetsenhet som svarar för vården av personen i fråga. När samtycke ges ska förutom läkaren också det biträde som har utsetts för personen vara närvarande. I de fall när en intressebevakare har utsetts ska även intressebevakaren vara närvarande.

Den tjänsteman som tar emot samtycket ska försäkra sig om att den som ger samtycket förstår innebörden av det. Det är framför allt den läkare som tar emot samtycket som

utifrån sin sakkunskap avgör om personen förstår innebörden av det. Om det i ett sådant fall när det krävs samtycke till överföringen är helt klart att personen på grund av sitt tillstånd inte kan förstå innebörden av samtycket, ska det inte föreslås att personen överförs. Av denna anledning är det inte heller tillräckligt att samtycket kan ges av intressebevakaren i ett sådant fall när en intressebevakare har utsetts.

Enligt 3 mom. ska ett protokoll upprättas över den förrättning där samtycke ges. Protokollet ska lämnas till Rättsskyddscentralen för hälsovården och till justitieministeriet.

22 r §. I paragrafen föreskrivs om förfarandet när det föreslås för justitieministeriet att verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland ska anförtros en främmande stat. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska först på basis av de uppgifter som fås från den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för vården av den som det har bestämts en vårdpåföljd för bedöma om det med hänsyn till vårdens syfte är motiverat att anförtro en främmande stat verkställigheten av påföljden. På bedömningen inverkar framför allt om personen i fråga själv önskar att verkställigheten ska överföras och om det finns hälsovårdsmässiga grunder för överföringen med tanke på vården och rehabiliteringen av honom eller henne. Till dessa delar påverkas prövningen för sin del av hur vården ordnas i verkställighetsstaten. Rättsskyddscentralen för hälsovården ska vid behov genom justitieministeriet begära uppgifter om de omständigheter som hänför sig till hur vården ordnas och om det förfarande som tillämpas när behovet av vård bedöms på nytt i den främmande staten. Social- och hälsovårdsministeriet kan genom förordning enligt 34 § 2 mom. meddela närmare föreskrifter också om detta förfarande.

Om Rättsskyddscentralen för hälsovården anser att det finns grund för att överföra verkställigheten av en vårdpåföljd, ska den föreslå detta för justitieministeriet.

Rättsskyddscentralen för hälsovården ska till justitieministeriet lämna uppgift om att den person som det har bestämts om vård för är medborgare i den främmande staten eller har sitt hemvist där. Enligt vad som sagts i allmänna motiveringen möjliggör 1983 års

konvention endast överföring av verkställigheten av sådana påföljder som har bestämts av domstol. Dessutom krävs det en utredning om det brott som har föregått bestämmandet av påföljden för att en framställning om överföring av verkställigheten ska kunna göras utifrån konventionen. Det förutsätts därför i paragrafen att till justitieministeriet lämnas en kopia av det vårdbeslut som förvaltningsdomstolen har fastställt, tillsammans med ett referat av domen i brottmålet. I övrigt bedöms förutsättningarna för överföring enligt verkställighetslagen och de internationella avtalsförpliktelserna. Bedömningen av dessa förutsättningar hör i sista hand till justitieministeriet. Såsom sagts ovan i det avsnitt som innehåller motiveringen till verkställighetslagen ska också sjukhusförhållandena och den lagstiftning och praxis som gäller verkställigheten av vårdpåföljder i den mottagande staten beaktas vid prövningen av om det ska föreslås att verkställigheten av en vårdpåföljd ska överföras till en främmande stat. Om Rättsskyddscentralen för hälsovården eller justitieministeriet har vetskap om sådana omständigheter som ger anledning att misstänka att den person som det har bestämts en vårdpåföljd för inte skulle få behörig vård i den mottagande staten, ska det inte föreslås att verkställigheten överförs. Det samma gäller om det finns anledning att misstänka att förhållandena för personen i fråga i den mottagande staten skulle vara sådana att utlämning enligt 9 § 4 mom. i grundlagen är förbjuden.

22 s §. I paragrafen föreslås en bestämmelse där det sägs att kontakterna med myndigheterna i en främmande stat i samband med den internationella verkställigheten av vårdpåföljder sköts av justitieministeriet. Enligt artikel 5 stycke 2 i 1983 års konvention ska sådana framställningar om överföring och svar på dem som avses i konventionen skickas genom justitieministerierna, om inte en fördragsslutande part i en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare har uppgett att den kommer att använda sig av andra sätt för kommunikation. Finland har inte gett någon sådan förklaring, och justitieministeriet är således kontaktmyndighet vid tillämpningen av konventionen. Enligt 25 § i verkställighetslagen kan kontakterna i undantagsfall

också ske på diplomatisk väg. Bestämmelsen är tänkt att tillämpas i de fall när kontakterna till en stat inte kan skötas genom justitieministeriet. På motsvarande sätt kan kontakterna vid behov ske på diplomatisk väg också enligt den bestämmelse som föreslås i mentalvårdslagen.

34 §. Paragrafen innehåller ett bemyndigande för statsrådet och social- och hälsovårdsministeriet att utfärda förordningar. Det föreslås att i 2 mom. görs tillägg som bemyndigar social- och hälsovårdsministeriet att utfärda förordningar och anvisningar också om förfarandet vid internationell verkställighet av vårdpåföljder enligt 4 b kap. Såsom sagts ovan har det inte ansetts nödvändigt att föreskriva om kontakterna mellan myndigheterna eller om skyldigheten att skicka de handlingar som behövs genom en bestämmelse på lagnivå. Å andra sidan möjliggör det gällande bemyndigandet att det utfärdas närmare föreskrifter om ordnande av vård oberoende av en persons vilja och om de blanketter som avses i lagen samt om innehållet i och ordnandet av mentalvårdstjänster. Enligt ordalydelsen verkar det gällande bemyndigandet således inte utsträcka sig till myndighetsförfarandet vid överföring av verkställighet av vårdpåföljder, och det är således nödvändigt att ändra det till dessa delar.

Dessutom stryks i momentet som obehövt omnämmandet av att ministeriet kan meddela anvisningar eftersom det inte krävs något särskilt bemyndigande i lag för att meddela anvisningar.

1.3 Lag om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

1 §. På de grunder som anges i allmänna motiveringen föreslås det att lagens 1 § kompletteras så att en person som uppehåller sig i Finland enligt lagen kan utlämnas till ett annat nordiskt land eller en person som uppehåller sig i ett annat nordiskt land begäras utlämnad till Finland inte bara för lagföring utan också för verkställande av fängelsestraff eller en frihetsberövande åtgärd. Termen ”frihetsstraff” i den gällande lagen ersätts således för tydlighetens skull med termerna

”fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd”.

I fråga om de framställningar om utlämning som översänds till Finland motsvarar lagändringen i praktiken syftet med den gällande lagen, enligt förarbetena till den (RP 51/2007 rd). I motiveringen har begreppet frihetsstraff också ansetts innefatta t.ex. rättspsykiatrisk vård enligt den svenska lagstiftningen. Enligt paragrafen är det å andra sidan inte heller uteslutet att Finland begär utlämning av en person till Finland för verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts här. Ett villkor för utlämningen är då att det vårdbeslut som Rättsskyddscentralen för hälsovården har fattat med anledning av brott tolkas som ett utlämningsbart avgörande i det nordiska land som framställningen har översänts till. Enligt vad som sägs i allmänna motiveringen har det inte visat sig finnas något behov av att skapa en mekanism för utlämningssituationer som avviker från det nationella systemet, i motsvarighet till den föreslagna överföringen av verkställighet.

2 Ikraftträdande

Lagarna bör träda i kraft så snart som möjligt.

3 Lagstiftningsordning

I 9 § 3 mom. i grundlagen sägs det att finska medborgare inte får hindras att resa in i landet, landsförvisas eller mot sin vilja utlämnas eller föras till ett annat land. Genom lag kan det dock föreskrivas att finska medborgare mot sin vilja får utlämnas eller föras till ett annat land med anledning av brott eller för rättegång eller verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om eller vård av barn. För att utlämning eller överföring ska kunna ske krävs det att medborgarens mänskliga rättigheter och rättssäkerhet kan garanteras i det mottagande landet.

Enligt vad som sagts tidigare bestäms överföringen av verkställigheten av vårdpåföljder utifrån såväl bestämmelserna i mentalvårdslagen som de förutsättningar i verkställighetslagen som gäller fängelsestraff. Enligt 19 § i verkställighetslagen krävs det sam-

tycke av den dömde för att verkställigheten av ett fängelsestraff som har dömts ut i Finland ska kunna överföras till en främmande stat, med undantag av två slags situationer. Den dömdes samtycke krävs för det första inte i en flyktsituation och för det andra inte i en sådan situation när det har bestämts att en person som har dömts för brott ska avvisas eller utvisas från Finland. Ett ytterligare villkor är i båda fallen att personen i fråga inte är finsk medborgare. Dessa villkor ska iakttas också vid verkställighet av vårdpåföljder. Lagförslaget innebär således inte någon avvikelse från den huvudregel i 9 § 3 mom. i grundlagen som säger att det är förbjudet att utlämna eller föra en finsk medborgare till ett annat land mot hans eller hennes vilja. Således aktualiseras inte heller möjligheten att avvika från förbudet mot att utlämna finska medborgare.

När det fattas beslut om att överföra verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland till en främmande stat ska

också grundlagens 9 § 4 mom. beaktas, där det sägs att en utlänning inte får utvisas, utlämnas eller återsändas, om han eller hon till följd härav riskerar dödsstraff, tortyr eller någon annan behandling som kränker människovärdet. Lagförslagen medför inte någon som helst skyldighet att föreslå att en person som det har bestämts en vårdpåföljd för överförs från Finland till en främmande stat, utan när det fattas beslut om att verkställigheten av en vårdpåföljd ska överföras till en främmande stat ska det från fall till fall beaktas att en person inte överförs till en stat där han eller hon skulle utsättas för behandling som kränker människovärdet så som avses i grundlagens 9 § 4 mom. Lagförslaget står således inte heller i strid med det nämnda 4 mom. i grundlagens 9 §.

Lagförslaget kan således behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag

om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 16 januari 1987 om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder (21/1987) 7 och 8 §, 9 § 1 mom., rubriken för 3 kap., 21 och 22 §, 23 b § 1 mom. samt 24 § 1 mom.,

av dem 7, 8 och 22 § sådana de lyder i lag 9/1994, 9 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1289/2003, 21 § sådan den lyder i nämnda lag 9/1994 och i lag 236/2001 samt 23 b § 1 mom. och 24 § 1 mom. sådana de lyder i sistnämnda lag, samt

fogas till 1 §, sådan den lyder i nämnda lag 9/1994, ett nytt 2 mom. till 5 § ett nytt 2 mom. och till 19 §, sådan den lyder i nämnda lagar 9/1994 och 1289/2003, ett nytt 4 mom. som följer:

1 §

I enlighet med denna lag kan också sådan psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja som i en främmande stat har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff (*vårdpåföljd*) verkställas i Finland och verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland anförtros en främmande stat. Bestämmelser om internationell verkställighet av vårdpåföljder finns dessutom i mentalvårdslagen (1116/1990).

5 §

Innan justitieministeriet beslutar om verkställighet i Finland av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat ska ministeriet inhämta yttrande av Rättsskyddscentralen för hälsovården. Om Rättsskyddscentralen för hälsovården anser att verkställighet av en sådan vårdpåföljd i Finland inte är motiverad med hänsyn till vårdens syfte, får det inte be-

stämmas att verkställigheten ska ske i Finland.

7 §

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av någon annan frihetsberövande påföljd än en vårdpåföljd, ska ministeriet bestämma att påföljden ska verkställas som fängelsestraff. Ministeriet ska då iakttä vad som har bestämts i den främmande staten om påföljdens varaktighet. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om fängelsestraff till sin art är strängare än den påföljd som har bestämts i den främmande staten.

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en förverkandepåföljd, ska ministeriet bestämma att påföljden ska verkställas så som den har bestämts i den främmande staten. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om förverkandepåföljden är av sådan art att den inte kan bestämmas enligt finsk lag.

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat, ska ministeriet bestämma att påföljden ska verkställas som psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja, i enlighet med det yttrande som Rättsskyddscentralen för hälsovården lämnat.

8 §

Ett yrkande om att en annan påföljd som har dömts ut i en främmande stat än en vårdpåföljd ska omvandlas till en påföljd som verkställs i Finland prövas av Helsingfors tingsrätt. Ett yrkande på omvandling av en påföljd framställs av åklagaren på begäran av justitieministeriet.

9 §

Domstolen ska omvandla en annan frihetsberövande påföljd som har dömts ut i en främmande stat än en vårdpåföljd till det fängelsestraff som enligt finsk lag föreskrivs för motsvarande brott eller för ett brott som är så allvarligt att det motsvarar en sådan gärning som avses i 3 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen. Påföljden som omvandlas får dock inte vara strängare än den påföljd som i den främmande staten har bestämts för brottet, även om denna påföljd är lindrigare än det minimistraff som föreskrivs för brottet i finsk lag.

3 kap.

Verkställighet i en främmande stat av en påföljd som har bestämts i Finland

19 §

Verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland kan under de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. anförtros den stat där den som vårdpåföljden har dömts ut för är medborgare eller har sitt hemvist.

21 §

Beslut om att verkställigheten av en påföljd som har bestämts i Finland ska anförtros en främmande stat fattas av justitieministeriet.

Beslut enligt 1 mom. om verkställigheten av en vårdpåföljd fattas av justitieministeriet på förslag av Rättsskyddscentralen för hälsovården.

Justitieministeriet ska ställa som villkor för överföring enligt 19 § 2 mom. 2 punkten att den dömde inte utan ministeriets tillstånd får åtalas eller straffas i staten i fråga för något annat brott som har begåtts före överföringen än för det brott som den påföljd som har bestämts i Finland gäller, utom i det fall att den dömde inte har lämnat den främmande staten inom 45 dagar från det att hinder för att lämna staten inte längre fanns, eller om han eller hon har återvänt dit efter att ha lämnat staten i fråga.

22 §

Om justitieministeriet har beslutat att en påföljd som har bestämts i Finland ska verkställas i en främmande stat, får påföljden inte längre verkställas i Finland, om den främmande staten anser att påföljden redan har verkställts i dess helhet.

23 b §

En advokat ska utses att biträda den dömde under behandlingen av ärenden som avses i 3 § 2 mom. 1 punkten och 19 § 2 mom. 2 punkten, utom när detta är uppenbart onödigt. En advokat ska utses att biträda också den som har dömts till en vårdpåföljd under behandlingen av överföringen av verkställigheten. Till biträde ska utses en advokat som den dömde själv föreslår eller, om den dömde inte föreslår någon advokat, någon annan för uppdraget lämplig advokat. För behandlingen av frågor som gäller tagande i förvar, meddelande av reseförbud eller sökande av ändring utses biträdet av domstolen och i övriga fall av justitieministeriet.

24 §

Ett beslut som justitieministeriet har meddelat med stöd av 3 § 2 mom. 1 punkten, 5 § 2 mom., 12 § 2 mom., 19 § 2 mom. 2 punkten, 21 § 2 mom. eller 23 b § 2 mom. får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med förvalt-

ningsprocesslagen (586/1996). Hos Helsingfors förvaltningsdomstol överklagas genom besvär också sådana beslut av justitieministeriet enligt 23 b § 1 mom. som innebär att ett rättegångsbiträde inte har utsetts. Besvären ska behandlas skyndsamt. Beslut av Helsing-

fors förvaltningsdomstol får inte överklagas genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av mentalvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i mentalvårdslagen av den 14 december 1990 (1116/1990) 34 § 2 mom., sådant det lyder i lag 1423/2001, samt *fogas* till lagen ett nytt 4 b kap. som följer:

4 b kap.

Internationell verkställighet av vårdpåföljder

22 1 §

Utöver vad som föreskrivs i lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder (21/1987), nedan *verkställighetslagen*, tillämpas bestämmelserna i detta kapitel på internationell verkställighet av sådan psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja som har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff (*vårdpåföljd*).

22 m §

Rättsskyddscentralen för hälsovården ska på begäran av justitieministeriet yttra sig om huruvida en överföring av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat för verkställighet i Finland är motiverad med

hänsyn till vårdens syfte. Rättsskyddscentralen ska också yttra sig om hur vården ska ges i Finland.

22 n §

När det har beslutats att en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat ska verkställas i Finland, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården placera personen i fråga på det statliga sinnessjukhus som nämns i det yttrande som avses i 22 m §.

Placeringsbeslutet får inte överklagas genom besvär.

22 o §

En person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat får i Finland hållas kvar för vård oberoende av sin vilja i högst sex månader. Före utgången av denna tid ska det ges ett observationsutlåtande om patienten för att klarlägga om det fortfarande finns förutsättningar för att bestämma om

vård oberoende av patientens vilja enligt finsk lag. Bestämmelser om förfarandet för fortsatt vård eller avslutande av vård finns i 17 § 2—4 mom. och 18 a §.

En person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat får dock inte mot sin vilja hållas kvar för vård i Finland under en längre tid än vad som har bestämts i den främmande staten. När den sammanlagda vårdtiden räknas ska den tid räknas av som personen har varit frihetsberövad med anledning av det brott som utgjort grund för överföringen av verkställigheten.

22 p §

Om en person för vilken det i Finland har bestämts en vårdpåföljd är medborgare i en främmande stat eller har sitt hemvist i en främmande stat, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården i samråd med justitieministeriet utreda om det med stöd av något avtal mellan Finland och den främmande staten är möjligt att överföra vårdpåföljden för verkställighet i den främmande staten.

Om en överföring av verkställigheten är möjlig, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården snarast underrätta den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för personens vård om detta och underställa Helsingfors förvaltningsdomstol vårdbeslutet.

På förfarandet i Helsingfors förvaltningsdomstol tillämpas vad som i 17 § 2 mom. föreskrivs om behandlingen av ett ärende som gäller fortsatt vård. Helsingfors förvaltningsdomstol ska till sitt beslut föga ett referat av den lagakraftvunna domen av den domstol som har avgjort brottmålet.

22 q §

Den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för vården av den person för vilken det har bestämts en vårdpåföljd ska klarlägga för personen vad en överföring av verkställigheten av påföljden till en främmande stat innebär och höra sig för om han eller hon samtycker till en överföring.

Samtycke till överföring av verkställigheten kan ges till den ledande läkaren vid den verksamhetsenhet som svarar för vården av

personen i fråga. När samtycke ges ska det biträde som utsetts för personen och intressebevakaren, om en sådan har utsetts, vara närvarande. Den tjänsteman som tar emot samtycket ska försäkra sig om att den för vilken vårdpåföljden har bestämts förstår innebörden av samtycket.

Ett protokoll ska upprättas över den förrättning där samtycke ges. Protokollet ska lämnas till Rättsskyddscentralen för hälsovården och till justitieministeriet.

22 r §

Om Rättsskyddscentralen för hälsovården anser att det med hänsyn till vårdens syfte är motiverat att anförtro en främmande stat verkställigheten av en vårdpåföljd, ska Rättsskyddscentralen föreslå för justitieministeriet att vårdpåföljden ska verkställas i den främmande staten.

Till justitieministeriet ska lämnas uppgift om att den för vilken vårdpåföljden har bestämts är medborgare i den främmande staten eller har sitt hemvist där, samt en kopia av det beslut som Helsingfors förvaltningsdomstol har fastställt med stöd av 22 p § 2 mom.

22 s §

Kontakterna med myndigheterna i en främmande stat i samband med internationell verkställighet av vårdpåföljder sköts av justitieministeriet. Vid behov kan kontakterna också ske på diplomatisk väg.

34 §

Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet kan vid behov meddelas närmare föreskrifter om ordnande av vård oberoende av patientens vilja och om det förfarande som avses i 4 b kap. Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet fastställs formulären för de blanketter som används i samband med de utlåtanden, beslut och anmälningar som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 1 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 december 2007 om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 1 § som följer:

1 §	
I enlighet med denna lag kan en person som uppehåller sig i Finland utlämnas till Danmark, Island, Norge eller Sverige eller en person som uppehåller sig i Danmark, Island, Norge eller Sverige begäras utlämnad till	Finland för lagföring eller för verkställande av fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

Nådendal den 26 juni 2008

Republikens President

TARJA HALONEN

Minister Astrid Thors

1.

Lag**om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 16 januari 1987 om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder (21/1987) 7 och 8 §, 9 § 1 mom., rubriken för 3 kap., 21 och 22 §, 23 b § 1 mom. samt 24 § 1 mom.,

av dem 7, 8 och 22 § sådana de lyder i lag 9/1994, 9 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1289/2003, 21 § sådan den lyder i nämnda lag 9/1994 och i lag 236/2001 samt 23 b § 1 mom. och 24 § 1 mom. sådana de lyder i sistnämnda lag, samt

fogas till 1 §, sådan den lyder i nämnda lag 9/1994, ett nytt 2 mom. till 5 § ett nytt 2 mom. och till 19 §, sådan den lyder i nämnda lagar 9/1994 och 1289/2003, ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

1 §

I enlighet med denna lag kan också sådan psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja som i en främmande stat har bestämts för en åtalad som inte har dömts till straff (vårdpåföljd) verkställas i Finland och verkställigheten av en vårdpåföljd som har bestämts i Finland anförtros en främmande stat. Bestämmelser om internationell verkställighet av vårdpåföljder finns dessutom i mentalvårdslagen (1116/1990).

5 §

5 §

Innan justitieministeriet beslutar om verkställighet i Finland av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat ska ministeriet inhämta yttrande av Rättsskyddscentralen för hälsovården. Om Rättsskyddscen-

7 §

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en frihetsberövande påföljd skall ministeriet förordna att påföljden skall verkställas som fängelsestraff. Härvid skall iakttas vad som i den främmande staten har bestämts om påföljdens varaktighet. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om fängelsestraff till sin art är strängare än den påföljd som har bestämts i den främmande staten.

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en förverkandepåföljd skall ministeriet förordna att påföljden skall verkställas så som den bestämts i den främmande staten. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om förverkandepåföljden är av sådan art att den inte kunde bestämmas enligt finsk lag.

8 §

Ett yrkande att en påföljd som har bestämts i en främmande stat skall omvandlas till en påföljd som verkställs i Finland prövas av Helsingfors tingsrätt. Ett yrkande på omvandling av en påföljd framställs av åklagaren på begäran av justitieministeriet.

9 §

Domstolen skall omvandla den frihetsberövande påföljd som har dömts ut i den främmande staten till det fängelsestraff som enligt finsk lag föreskrivs för motsvarande brott eller för ett brott som är så allvarligt att det motsvarar en sådan gärning som avses i 3 § lagen om utlämning för brott mellan Finland

7 §

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av *någon annan* frihetsberövande påföljd *än en vårdpåföljd*, ska ministeriet *bestämma* att påföljden ska verkställas som fängelsestraff. *Ministeriet ska då iakttä* vad som *har bestämts* i den främmande staten om påföljdens varaktighet. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om fängelsestraff till sin art är strängare än den påföljd som har bestämts i den främmande staten.

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en förverkandepåföljd, ska ministeriet *bestämma* att påföljden ska verkställas så som den *har bestämts* i den främmande staten. Fortsatt verkställighet är inte möjlig, om förverkandepåföljden är av sådan art att den inte *kan* bestämmas enligt finsk lag.

När justitieministeriet beslutar om fortsatt verkställighet av en vårdpåföljd som har bestämts i en främmande stat, ska ministeriet bestämma att påföljden ska verkställas som psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja, i enlighet med det yttrande som Rättsskyddscentralen för hälsovården lämnat.

8 §

Ett yrkande *om* att en *annan* påföljd som har *dömts ut* i en främmande stat *än en vårdpåföljd* ska omvandlas till en påföljd som verkställs i Finland prövas av Helsingfors tingsrätt. Ett yrkande på omvandling av en påföljd framställs av åklagaren på begäran av justitieministeriet.

9 §

Domstolen *ska* omvandla *en annan* frihetsberövande påföljd som har dömts ut i *en* främmande *stat än en vårdpåföljd* till det fängelsestraff som enligt finsk lag föreskrivs för motsvarande brott eller för ett brott som är så allvarligt att det motsvarar en sådan gärning som avses i 3 § i lagen om utlämning

och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen. Detta fängelsestraff får dock inte vara strängare än den påföljd som i den främmande staten har bestämts för brottet, även om denna påföljd är lindrigare än det minimistraff som i finsk lag föreskrivs för brottet.

för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen. *Påföljden som omvandlas* får dock inte vara strängare än den påföljd som i den främmande staten har bestämts för brottet, även om denna påföljd är lindrigare än det minimistraff som föreskrivs för brottet *i finsk lag*.

3 kap

Verkställighet i en främmande stat av fängelsestraff som har ådömts i Finland

19 §

21 §

Beslut om att verkställigheten av en påföljd som dömts ut i Finland skall anföras en främmande stat fattas av justitieministeriet.

Justitieministeriet skall ställa som villkor för överförande enligt 19 § 2 mom. 2 punkten att den dömde inte utan justitieministeriets tillstånd får åtalas eller straffas i *den främmande* staten för något annat brott som begåtts före överförandet, än för det brott som den påföljd som bestämts i Finland gäller, utom i det fall att den dömde inte har lämnat den främmande staten inom 45 dagar efter det att hinder för utresa inte längre förelåg, eller om han eller hon har återvänt efter att ha lämnat staten i fråga.

22 §

Har justitieministeriet beslutat att *verkställigheten* av en påföljd som har dömts ut här skall ske i en främmande stat, får påföljden inte längre verkställas här, om den främman-

3 kap.

Verkställighet i en främmande stat av en påföljd som har bestämts i Finland

19 §

21 §

Beslut om att verkställigheten av en påföljd som *har bestämts* i Finland ska anföras en främmande stat fattas av justitieministeriet.

Beslut enligt 1 mom. om verkställigheten av en vårdpåföljd fattas av justitieministeriet på förslag av Rättsskyddscentralen för hälsovården.

Justitieministeriet ska ställa som villkor för överföring enligt 19 § 2 mom. 2 punkten att den dömde inte utan *ministeriets* tillstånd får åtalas eller straffas i staten *i fråga* för något annat brott som *har* begåtts före överföringen än för det brott som den påföljd som *har* bestämts i Finland gäller, utom i det fall att den dömde inte har lämnat den främmande staten inom 45 dagar *från* det att hinder för att lämna staten inte längre *fanns*, eller om han eller hon har återvänt *dit* efter att ha lämnat staten i fråga.

22 §

Om justitieministeriet *har* beslutat att en påföljd som *har bestämts i Finland* ska *verkställas* i en främmande stat, får påföljden inte längre verkställas *i Finland*, om den främ-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

de staten anser att den redan har verkställts i sin helhet.

mande staten anser att *påföljden* redan har verkställts i *dess* helhet.

23 b §

En advokat skall förordnas att biträda den dömde under behandlingen av ärenden som avses i 3 § 2 mom. 1 punkten och 19 § 2 mom. 2 punkten, utom när detta är uppenbart onödigt. Till biträde skall förordnas en advokat som den dömde själv föreslår eller, om den dömde inte föreslår någon advokat, någon annan för uppdraget lämplig advokat. För behandlingen av frågor som gäller tagande i förvar, meddelande av reseförbud eller sökande av ändring förordnas biträdet av domstolen och i övriga fall av justitieministeriet.

23 b §

En advokat *ska utses* att biträda den dömde under behandlingen av ärenden som avses i 3 § 2 mom. 1 punkten och 19 § 2 mom. 2 punkten, utom när detta är uppenbart onödigt. *En advokat ska utses att biträda också den som har dömts till en vårdpåföljd under behandlingen av överföringen av verkställigheten.* Till biträde *ska utses* en advokat som den dömde själv föreslår eller, om den dömde inte föreslår någon advokat, någon annan för uppdraget lämplig advokat. För behandlingen av frågor som gäller tagande i förvar, meddelande av reseförbud eller sökande av ändring *utses* biträdet av domstolen och i övriga fall av justitieministeriet.

24 §

Ett beslut som justitieministeriet meddelat med stöd av 3 § 2 mom. 1 punkten, 12 § 2 mom., 19 § 2 mom. 2 punkten och 23 b § 2 mom. får överklagas hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). Hos Helsingfors förvaltningsdomstol får ändring sökas genom besvär också i sådana beslut av justitieministeriet enligt 23 b § 1 mom. genom vilka rättegångsbiträde inte förordnats. Besvären skall behandlas i brådskande ordning. I beslut av Helsingfors förvaltningsdomstol får ändring inte sökas genom besvär.

24 §

Ett beslut som justitieministeriet *har* meddelat med stöd av 3 § 2 mom. 1 punkten, 5 § 2 mom., 12 § 2 mom., 19 § 2 mom. 2 punkten, 21 § 2 mom. *eller* 23 b § 2 mom. får överklagas *genom besvär* hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). Hos Helsingfors förvaltningsdomstol *överklagas* genom besvär också sådana beslut av justitieministeriet enligt 23 b § 1 mom. *som innebär att ett rättegångsbiträde inte har utsetts.* Besvären *ska* behandlas *skyndsamt*. Beslut av Helsingfors förvaltningsdomstol får *inte överklagas* genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av mentalvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i mentalvårdslagen av den 14 december 1990 (1116/1990) 34 § 2 mom., sådant det
lyder i lag 1423/2001, samt
fogas till lagen ett nytt 4 b kap. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 b kap.

**Internationell verkställighet av vårdpå-
följder**

22 l §

*Utöver vad som föreskrivs i lagen om in-
ternationellt samarbete vid verkställighet av
vissa straffrättsliga påföljder (21/1987),
nedan verkställighetslagen, tillämpas be-
stämmelserna i detta kapitel på internationell
verkställighet av sådan psykiatrisk sjukhus-
vård oberoende av patientens vilja som har
bestämts för en åtalad som inte har dömts till
straff (vårdpåföljd).*

22 m §

*Rättsskyddscentralen för hälsovården ska
på begäran av justitieministeriet yttra sig om
huruvida en överföring av en vårdpåföljd
som har bestämts i en främmande stat för
verkställighet i Finland är motiverad med
hänsyn till vårdens syfte. Rättsskyddscentra-
len ska också yttra sig om hur vården ska ges
i Finland.*

22 n §

*När det har beslutats att en vårdpåföljd
som har bestämts i en främmande stat ska
verkställas i Finland, ska Rättsskyddscentra-
len för hälsovården placera personen i fråga
på det statliga sinnessjukhus som nämns i det
yttrande som avses i 22 m §.*

Placeringsbeslutet får inte överklagas genom besvär.

22 o §

En person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat får i Finland hållas kvar för vård oberoende av sin vilja i högst sex månader. Före utgången av denna tid ska det ges ett observationsutlåtande om patienten för att klarlägga om det fortfarande finns förutsättningar för att bestämma om vård oberoende av patientens vilja enligt finsk lag. Bestämmelser om förfarandet för fortsatt vård eller avslutande av vård finns i 17 § 2—4 mom. och 18 a §.

En person som det har bestämts en vårdpåföljd för i en främmande stat får dock inte mot sin vilja hållas kvar för vård i Finland under en längre tid än vad som har bestämts i den främmande staten. När den sammanlagda vårdtiden räknas ska den tid räknas av som personen har varit frihetsberövad med anledning av det brott som utgjort grund för överföringen av verkställigheten.

22 p §

Om en person för vilken det i Finland har bestämts en vårdpåföljd är medborgare i en främmande stat eller har sitt hemvist i en främmande stat, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården i samråd med justitieministeriet utreda om det med stöd av något avtal mellan Finland och den främmande staten är möjligt att överföra vårdpåföljden för verkställighet i den främmande staten.

Om en överföring av verkställigheten är möjlig, ska Rättsskyddscentralen för hälsovården snarast underrätta den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för personens vård om detta och underställa Helsingfors förvaltningsdomstol vårdbeslutet.

På förfarandet i Helsingfors förvaltningsdomstol tillämpas vad som i 17 § 2 mom. föreskrivs om behandlingen av ett ärende som gäller fortsatt vård. Helsingfors förvaltningsdomstol ska till sitt beslut foga ett referat av den lagakraftvunna domen av den domstol som har avgjort brottmålet.

22 q §

Den verksamhetsenhet inom hälsovården som svarar för vården av den person för vilken det har bestämts en vårdpåföljd ska klarlägga för personen vad en överföring av verkställigheten av påföljden till en främmande stat innebär och höra sig för om han eller hon samtycker till en överföring.

Samtycke till överföring av verkställigheten kan ges till den ledande läkaren vid den verksamhetsenhet som svarar för vården av personen i fråga. När samtycke ges ska det biträde som utsetts för personen och intressebevakaren, om en sådan har utsetts, vara närvarande. Den tjänsteman som tar emot samtycket ska försäkra sig om att den för vilken vårdpåföljden har bestämts förstår innebörden av samtycket.

Ett protokoll ska upprättas över den förrättning där samtycke ges. Protokollet ska lämnas till Rättsskyddscentralen för hälsovården och till justitieministeriet.

22 r §

Om Rättsskyddscentralen för hälsovården anser att det med hänsyn till vårdens syfte är motiverat att anförtro en främmande stat verkställigheten av en vårdpåföljd, ska Rättsskyddscentralen föreslå för justitieministeriet att vårdpåföljden ska verkställas i den främmande staten.

Till justitieministeriet ska lämnas uppgift om att den för vilken vårdpåföljden har bestämts är medborgare i den främmande staten eller har sitt hemvist där, samt en kopia av det beslut som Helsingfors förvaltningsdomstol har fastställt med stöd av 22 p § 2 mom.

22 s §

Kontakterna med myndigheterna i en främmande stat i samband med internationell verkställighet av vårdpåföljder sköts av justitieministeriet. Vid behov kan kontakterna också ske på diplomatisk väg.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

34 §

34 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet meddelas vid behov föreskrifter om ordnande av vård oberoende av patientens vilja. Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet fastställs formulären för de blanketter som används i samband med de utlåtanden, beslut och anmälningar som avses i denna lag. *Social- och hälsovårdsministeriet kan dessutom meddela anvisningar om ordnande av vård oberoende av patientens vilja samt om mentalvårdstjänsternas innehåll och om ordnandet av dem.*

Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet *kan* vid behov *meddelas närmare* föreskrifter om ordnande av vård oberoende av patientens vilja *och om det förfarande som avses i 4 b kap.* Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet fastställs formulären för de blanketter som används i samband med de utlåtanden, beslut och anmälningar som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 1 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 21 december 2007 om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 1 § som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

1 §

Tillämpningsområde

I enlighet med denna lag kan en person som uppehåller sig i Finland utlämnas till Danmark, Island, Norge eller Sverige eller en person som uppehåller sig i Danmark, Island, Norge eller Sverige begäras utlämnad till Finland för lagföring eller för verkställande av frihetsstraff.

I enlighet med denna lag kan en person som uppehåller sig i Finland utlämnas till Danmark, Island, Norge eller Sverige eller en person som uppehåller sig i Danmark, Island, Norge eller Sverige begäras utlämnad till Finland för lagföring eller för verkställande av *fängelsestraff eller någon annan frihetsberövande åtgärd*.

Denna lag träder i kraft den
 20 .